

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

«МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ»

Студентка 2 курсу магістратури заочної форми навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» Квятковська А.О.

Науковий керівник
д.п.н., проф. Лікарчук Н.В.

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань

Студент(ка) _____
(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри державного управління від «8» листопада 2023 р., протокол № 13

Завідувач кафедри державного управління, к.т.н.
Рубан Юрій Григорович

(підпис)

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Квятковська А.О. Механізми формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни. – Кваліфікаційна магістерська робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна магістерська робота на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування», спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». – Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, 2023.

У роботі визначено сутність та значення інформаційної політики в умовах війни, розглянуто нормативно-правову базу формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни, надано характеристику інформаційної політики органів державної влади в умовах війни, а також виявлено актуальні проблеми сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни. У роботі наведено детальний аналіз зарубіжного досвіду застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади, а також розроблено рекомендації щодо розвитку інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

Ключові слова: інформаційна політика, державні органи влади, воєнний стан, інформаційна гігієна, цифрові технології, інформаційна взаємодія.

ANNOTATION

Kvyatkovska A.O. Mechanisms of formation of information policy of state authorities in conditions of war. – Qualifying master's thesis on manuscript rights.

Qualifying master's thesis for obtaining a degree of higher education of the second (master's) level in the field of knowledge 28 "Public management and administration", specialty 281 "Public management and administration". – Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2023.

The work defines the essence and significance of information policy in wartime conditions, examines the regulatory and legal framework for the formation of information policy of state authorities in wartime conditions, provides a description of the information policy of state power bodies in wartime conditions, and also reveals the current problems of modern information policy of state power bodies in conditions of war. The work provides a detailed analysis of foreign experience in the application of effective mechanisms for the formation of information policy of state authorities, as well as developed recommendations for the development of information policy of state authorities in conditions of war.

Keywords: e-government, levels of e-government development, e-government development index, e-democracy, e-services, digitalization, martial law, information and communication technologies, e-voting.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	7
1.1. Сутність та значення інформаційної політики в умовах війни.....	7
1.2. Нормативно-правова база формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	25
2.1. Характеристика інформаційної політики органів державної влади в умовах війни	25
2.2. Актуальні проблеми сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни	33
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	44
3.1. Зарубіжний досвід застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади.....	44
3.2. Рекомендації щодо розвитку інформаційної політики органів державної влади в умовах війни	53
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Україна нині переживає найбільш тяжкий та трагічний період за весь період своєї незалежності, що супроводжується невинуватою повномасштабною війною розпочатою Російською Федерацією з ціллю повної окупації нашої країни та знищення національної ідентичності. Війна та введений військовий стан по всій Україні здійснив кардинальні зміни до усіх політичних та суспільних процесів. Як показує досвід та практика, надзвичайно важливої ролі відіграє інформаційна політика державних органів влади в умовах війни. Розхитування українського суспільства, яке розпочалося задовго до початку повномасштабної війни, починалося саме з дезінформації, інформаційно-пропагандистських атак, поширення численних фейків з боку ворогів. Тому в сучасних умовах інформація стала одним з стратегічних інструментів ведення війни.

В умовах війни механізми формування інформаційної політики органами державної влади відіграють ключову роль у формуванні суспільного сприйняття та здобутті підтримки дій влади. Поширення точної та своєчасної інформації стає вирішальним для підтримки національної безпеки та забезпечення того, щоб громадськість була добре поінформована про поточний стан в країні. Ускладнюється все тим, що в умовах війни велика кількість інформації є засекреченою, дуже чутливою для сприйняття суспільством. Окрім того постійно в інформаційному просторі поширюються різні фейки та недостовірні інформації. Тому в умовах війни механізми формування інформаційної політики органів державної влади зазнали суттєвих трансформацій та потребують подальшого удосконалення. Виходячи з цього обрану тему для дослідження можна вважати такою, яка має високу актуальність в умовах сьогодення

Слід зазначити, що питанням дослідження інформаційної політики державних органів влади займалася велика кількість вітчизняних та закордонних вчених. Зокрема, окремо можна виділити таких вчених: Бабіна В.О., Бартош Н.В., Глушко А.Д., Голованова Н.В., Дорогих С.О., Пунда О.О.,

Терещенко В.В., Philpott D., Braman S., Maglona V.V. та інші. Вони здійснили вагомий науковий внесок у дослідження обраної теми. Однак, слід зазначити, що в умовах воєнного стану традиційні підходи до формування інформаційної політики державних органів влади не діють, втрачається їх колишня ефективність, швидкі зміни в суспільстві вимагають постійного удосконалення, розробки нових підходів. Тому попри широке вивчення даної теми її актуальність не втрачається, а лише посилюється.

Метою даної роботи є визначення особливостей механізмів формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни, а також формування комплексу пропозицій щодо їх удосконалення.

У межах сформованої мети в роботі поставлені до вирішення наступні завдання:

- визначити сутність та значення інформаційної політики в умовах війни;
- розглянути нормативно-правову базу формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни;
- надати характеристику інформаційної політики органів державної влади в умовах війни;
- виявити актуальні проблеми сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни;
- проаналізувати зарубіжний досвід застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади;
- розробити рекомендації щодо розвитку інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

Об'єкт дослідження – формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

Предмет дослідження – механізми формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

У процесі проведення дослідження опрацьовано великий масив літератури, що охоплює чинні законодавчі акти України в частині регулювання та формування інформаційної політики державних органів влади, наукові праці

вітчизняних та іноземних вчених, які розкривають питання формування інформаційної політики державних органів влади, у тому числі в умовах війни, офіційні звіти державних органів влади, результати опитувань експертів, інформацію, яка представлена на офіційних веб-ресурсах тощо. У списку використаних джерел відображені усі використані у процесі підготовки роботи літературні джерела.

У процесі дослідження використано ряд методів наукового дослідження, що включаються: термінологічний – при визначенні сутності поняття «державна інформаційна політика»; систематизації – при узагальненні нормативно-правової бази з регулювання обраної теми для дослідження; порівняльного аналізу – при вивченні кращого зарубіжного досвіду з питання формування інформаційної політики державних органів влади; планування та прогнозування – при розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів формування інформаційної політики державних органів влади в умовах війни тощо.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у наступному:

- удосконалено понятійно-категоріальний апарат шляхом уточнення поняття «державна інформаційна політика» та надання йому авторського тлумачення;
- дістало подальшого розвитку систематизація зарубіжного досвіду застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади;
- дістало подальшого розвитку узагальнення актуальних проблем сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

Одержані результати мають практичну цінність, оскільки розроблені практичні рекомендації є авторськими та можуть бути впроваджені на державному рівні з метою удосконалення інформаційної політики.

Загальний обсяг кваліфікаційної магістерської роботи складає 65 сторінок комп'ютерного тексту (без списку використаних джерел), що включає 6 таблиць, 13 рисунків, а також 73 використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Сутність та значення інформаційної політики в умовах війни

Повномасштабне відкрите військове вторгнення в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 р. й триває понині, кардинально змінило політико-економічний та суспільний устрій. Однією з складових політичної системи є інформаційна політика, роль якої в умовах війни суттєво зростає. Це проявляється як у впливі на поведінку суспільства, становлення нації, підтримки позитивного морального духу, так й на перебіг й результати окремих військових дій. Інформаційна політика на разі є однією з складових війни нового типу, яка відбувається в ХХІ столітті.

Інформація та її поширення є могутнім інструментом впливу на маси, а в умовах війни, з боку Росії використовується з метою стимулювання підривної діяльності, розпалювання міжетнічної та мовної ворожнечі, нарощування інформаційно-психологічної війни, приниження української мови та культури, викривлення реальної ситуації в Україні, фальшування історії тощо. Саме на основі неправдивих інформаційних викидів Росія почала свою підготовку до вторгнення до України й розпалювання ворожнечі між російськомовною та українськомовною частиною населення [8]. На територіях, які знаходяться в тимчасовій окупації ворог у першу чергу намагається від'єднати жителів від зв'язку, українського телебачення, новин, створити тим самим інформаційний вакуум. Це підтверджує те, що інформація нині є одним з інструментів сучасної війни. Правильно підібраний підхід до інформаційної політики здатний захистити інформаційний простір України.

Інформаційна політика охоплює низку стратегій, тактик і механізмів, що використовуються урядами, збройними силами та державними інститутами для контролю за поширенням та відтворення інформації в суспільному просторі. Суть інформаційної політики у воєнний час полягає в управлінні, впливом і використанні інформації для досягнення як військових, так і більш широких стратегічних цілей й водночас захисту інформаційного простору країни.

У межах теми дослідження доцільно визначити сутність поняття «державна інформаційна політика». Огляд наукових джерел показав, що в сучасному науковому дискурсі існує велика кількість підходів до визначення цього поняття. Особливо кількість досліджень присвячена даному питанню зросла в умовах повномасштабної війни, що характерно кожен з науковців, політиків та діячів намагається по-своєму трактувати поняття «інформаційна політика». Систематизація наукових положень дозволила у табл. 1.1 узагальнити основні підходи до визначення поняття «державна інформаційна політика» в сучасному розумінні.

Таблиця 1.1

Основні підходи до визначення поняття «державна інформаційна політика» в сучасному розумінні

Автор	Інформаційна політика – це ...	Джерело
1	2	3
ЗУ «Про інформацію»	«сукупність основних підходів та напрямів держави щодо отримання, використання, поширення, захисту та зберігання інформації»	[44]
Концепція національної інформаційної політики України	«напрями, керівництво та відповідальність уряду щодо збору, збереження, використання та розповсюдження інформації й інформаційних ресурсів у суспільстві»	[45]
В.О. Бабіна, І.В. Кудлай	«один з ключових пріоритетів внутрішньої та зовнішньої політики України, який створює умови для запровадження нової економічної, науково-технічної та організаційно-управлінської основи діяльності засобів масової інформації. Це має на меті задовольнити колективні та індивідуальні потреби громадськості в цілісному інформаційному середовищі країни»	[2]
В.В. Божкова, А.О. Білан	«політика, спрямована на встановлення та підтримку правової бази для регулювання інформаційних відносин, захисту інтересів окремих осіб, суспільства та держави в усіх аспектах діяльності, пов'язаної з інформацією»	[4]

Продовження табл. 1.1

1	2	3
О.Є. Гудзь, В.В. Маковій	«спосіб генерування, формування, використання інформаційних потоків і ресурсів із боку різних суб'єктів (окремих організацій, підприємств чи установ, які можуть мати свої інтереси в роботі з інформацією)»	[11]
S. Braman	«правова та етична основа, яка керує тим, як уряди поводяться з інформацією, збалансовуючи потребу в національній безпеці, суспільних інтересах та правах осіб на конфіденційність»	[70]
D. Philpott	«динамічна структура, яка з часом розвивається, щоб адаптуватися до технологічного прогресу, правових змін і нових викликів інформаційної ери, зрештою слугуючи інструментом для захисту інтересів держави та її громадян в інформаційному суспільстві»	[72]
V.V. Maglona, Z.V. Hbur, S.P. Koshova, S.A. Yeremenko	«набір практик і процедур, прийнятих державою для визначення того, як інформація державного значення управляється, поширюється та надається громадянам, підприємствам та іншим зацікавленим сторонам»	[71]

Виходячи з цього вважаємо за необхідність запропонувати власну визначення поняття «державна інформаційна політика». У нашому розумінні, під даним терміном слід розуміти сукупність інструментів, правил, приписів, принципів, які встановлюються відповідними державними структурами з метою захисту інформаційного простору та національної безпеки країни, й визначає стандарти щодо поширення інформації, обміну нею, використання тощо. Інформаційна політика в сучасному розумінні виступає одним з центральних атрибутів національної безпеки країни.

Суть інформаційної політики країни полягає в стратегічному підході та структурі, за допомогою якої нація управляє, поширює та контролює інформацію для досягнення своїх політичних, економічних, соціальних цілей і цілей безпеки. Ця багатогранна політика відіграє вирішальну роль у формуванні ідентичності нації, впливаючи на громадську думку, захищаючи національну безпеку та сприяючи дипломатичним відносинам. Це включає в себе складну взаємодію законів, нормативних актів і практик, які регулюють потік інформації як усередині країни, так і за кордоном.

Проведений огляд наукових джерел дозволив виявити, що в науковому обігу вкрай мало визначень поняттю «інформаційна політика в умовах війни». Визначення даного терміну наводять у своєму дослідженні О.О. Пунда, О.Д. Добрянська та Н.Б. Новицька, які визначають його як «сукупність заходів, які впроваджує уряд у співпраці з інститутами громадянського суспільства для контролю за інформаційними процесами, розвитку та розвитку інформаційного суспільства, спрямована на визначення пріоритету національних інтересів, зокрема у сфері оборони. Ця ініціатива спрямована на захист прав та інтересів людини, утвердження моральних цінностей, забезпечення інформаційної безпеки як людини, суспільства, так і держави [58]». Головна відмінність інформаційної політики в умовах війни полягає у тому, що державними інститутами вводиться ряд обмежувальних заходів щодо висвітлення окремої інформації, яка може завдати шкоди національній безпеці країни. Також в умовах війни суттєво зростає покарання у разі поширення викривленої, неправдивої та дискредитуючої інформації, закликів на повалення конституційного ладу тощо.

За своєю суттю інформаційна політика в умовах війни покликана знайти баланс між сприянням вільному потоку інформації, який є важливим для демократичних суспільств, і захистом національних інтересів і безпеки. Це передбачає встановлення чітких вказівок щодо свободи вираження думок і доступу до інформації, одночасно гарантуючи, що певні конфіденційні дані, такі як військова чи секретна інформація, залишаються в безпеці. У демократичних суспільствах ця політика часто надає пріоритет прозорості, підзвітності та захисту індивідуальних прав, включаючи свободу преси та приватне життя громадян.

Досить вдало відобразили у своєму науковому дослідженні тріо вчених А.Д. Глушко, В.В. Пантась, С.Р. Бабенко місце інформаційної політики в системі забезпечення національної безпеки держави, що наведено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Місце інформаційної політики в системі забезпечення національної безпеки держави [7]

Варто зазначити, що не має жодної країни, у якій держава не приділяла уваги питанню формування інформаційної політики. Роль останньої постійно зростає й трансформується, вона впливає на різні сфери суспільного життя та може завдавати суттєвої шкоди національним інтересам країни. Поряд з цим, як відзначає у своїй науковій праці Н.В. Бартош, інформаційна політика сучасних

цивілізованих країн світу є досить схожа та спрямована на досягнення наступних цілей [3]:

- забезпечити вільному поширенню та обміном інформації;
- сприяти цифровізації суспільства, відкритості та прозорості в управлінні державними справами.

Зараз інформація функціонує як життєво важливий національний актив, і захист економічного добробуту громадян, підприємств і уряду залежить від ступеня її захисту. Як стверджував Річард Ніксон, «інвестування одного долара в інформацію та пропаганду має набагато більшу цінність, ніж витрати десяти доларів на розробку зброї». Отже, виправдано стверджувати, що в сучасну епоху інформаційна політика є основним елементом гарантування фінансової стабільності та загальної національної безпеки будь-якої нації [10].

Суб'єктами інформаційної політики є державні органи, громадяни, ЗМІ, юридичні особи та міжнародні організації. Інформація виступає центром у цих відносинах. Основною метою державної інформаційної політики є надання високоякісної інформації для підтримки стратегічних та оперативних потреб соціально-економічного розвитку, зрештою сприяння розвитку суспільства, здатного протистояти як зовнішнім, так і внутрішнім інформаційним викликам.

Цілі інформаційної політики мають першорядне значення. Це передбачає створення надійного інформаційного середовища, ефективне використання національних інформаційних ресурсів, сприяння інноваціям і гарантування загального розвитку та захисту національної інформаційної інфраструктури. Водночас ключовою метою на даний момент є зменшення таких ризиків, як фінансові втрати, що виникають через неповне або неузгоджене використання інформації та несанкціонований доступ до даних. Крім того, надзвичайно важливим є запобігання загрозам, які можуть поставити під загрозу фундаментальні інтереси людини, суспільства та держави.

Інформаційна політика, зокрема під час надзвичайних ситуацій, таких як повномасштабна війна, є найважливішим інструментом пом'якшення загострення кризових ситуацій, збереження добробуту громадян, бізнесу та всієї

держави. Правильно розроблена інформаційна політика, яка надає точну та вичерпну інформацію, зокрема щодо військових дій, ситуації на фронті, а також протидіє дезінформації, допомагає запобігти широкому поширенню паніки серед населення. Важливо відзначити, що інформаційна політика в умовах війни повинна збалансувати потребу в безпеці та оперативній перевазі з етичними міркуваннями, повагою до прав людини та дотриманням міжнародних законів і конвенцій. Зловживання інформацією може мати серйозні наслідки, включаючи негативну громадську думку, дипломатичні наслідки та правові наслідки [6].

Ключовим аспектом інформаційної політики є регулювання та нагляд за медіа та комунікаційними платформами, включно з друкованими, радіомовними та цифровими ЗМІ. Це включає ліцензування, регулювання вмісту та правила власності на медіа, щоб запобігти монополіям, які можуть спотворити публічний дискурс. У цифрову епоху управління інформаційною політикою також поширюється на регулювання соціальних медіа та онлайн-контенту, де дезінформація та кіберзагрози можуть становити серйозні проблеми.

У сфері міжнародних відносин інформаційна політика країни відіграє вирішальну роль у формуванні її іміджу та впливу в усьому світі. Дипломатичні стратегії, публічна дипломатія та програми культурного обміну є невід'ємними компонентами цього. Країни докладають зусиль, щоб сформувані свій глобальний наратив, зміцнити альянси та позитивно представити себе світові. У цю епоху інформаційних технологій інформаційна політика стала критично важливим інструментом м'якої сили, що дозволяє націям завойовувати серця й уми, не вдаючись до сили. В умовах війни правильна інформаційна політика відіграє вирішальну роль у формуванні міжнародного сприйняття, донесення світові правдивої інформації, збереження міжнародної єдності тощо. Для нації важливо ефективно спілкуватися зі своїми громадянами, міжнародним співтовариством і власними збройними силами. Під час конфлікту дезінформація або відсутність прозорості можуть призвести до плутанини, страху та недовіри серед населення.

На рис. 1.2 відображено значення інформаційної політики в умовах війни.

Рис. 1.2. Значення інформаційної політики в умовах війни

Джерело: складено автором на основі [1-3, 9, 17]

Однією з основних функцій інформаційної політики під час війни є управління та контроль над потоком інформації. Уряди та військові установи прагнуть захистити конфіденційну інформацію та забезпечити оперативну безпеку, а також контролюють інформацію для підтримки морального духу та підтримки громадськості. Ефективне управління інформацією може запобігти витокам, шпигунству та іншим формам інформаційної війни, які можуть підірвати військові зусилля країни. Водночас уряди часто прагнуть обмежити доступ противника до критично важливої інформації, такої як пересування військ, стратегічні плани чи розвідувальні засоби, щоб отримати тактичну перевагу на полі бою.

Ще однією важливою роллю інформаційної політики у війні є вплив і маніпулювання інформацією. Пропаганда, психологічні операції та кампанії з дезінформації є поширеними інструментами, які використовуються для

формування сприйняття, заплутування супротивників і посилення внутрішньої та міжнародної підтримки. Уряди та армія використовують різноманітні засоби масової інформації, у тому числі традиційні засоби масової інформації, такі як газети, радіо та телебачення, а також цифрові платформи та соціальні мережі для поширення своїх повідомлень. Ці зусилля можуть включати вплив на громадську думку, деморалізацію ворога або вплив на міжнародних впливових діячів (Девід Бекхем, Ілон Маск, Стівен Кінг та інші впливові люди), щоб вони підтримали чиюсь сторону. Інформаційна війна, як відкрита, так і прихована, є ключовим компонентом сучасних війн.

Крім того, інформаційна політика відіграє важливу роль у стратегічному аспекті війни. Її можна використовувати, щоб сформуванати ширший наратив конфлікту, наголошуючи на справедливості чиєїсь справи, високому моральному стані чи необхідності військових дій. Здатність створювати переконливу розповідь може бути примножувачем сили, оскільки це може призвести до посилення міжнародної підтримки, вербування союзників і запобігання дипломатичній ізоляції. В інформаційну епоху поле битви поширюється на цифрову сферу, де поширення інформації та контроль над наративом можуть суттєво вплинути на результат конфлікту.

Таким чином, інформаційна політика є важливим атрибутом національної політичної системи й безпеки країни. Формування інформаційної політики належить до прерогативи вищого керівництва країни. Вона охоплює питання свободи вираження поглядів, захисту національної безпеки, регулювання ЗМІ та дипломатичного зв'язку. Добре розроблена інформаційна політика може сприяти розвитку демократії, захищати національні інтереси та формувати імідж нації на світовій арені, роблячи її важливою складовою сучасного управління. Особливого значення інформаційна політика набуває в умовах війни та виступає одним з головних інструментів впливу. Правильно побудована інформаційна політика в умовах війни здатна об'єднати союзників, згуртувати суспільство, протидіяти дезінформації та ворожнечі, донести правдиву інформацію в світ тощо. За сучасних умов інформація виступає одним з інструментів війни через

породження на її основі пропагандистських наративів, розпалювання ворожнечі між народами, обману та маніпуляцій, залякування тощо. В умовах війни інформаційна політика держави повинна бути спрямована на забезпечення ефективного управління потоками інформації з метою забезпечення національної безпеки.

Інформаційна політика країни в умовах війни формується урядом шляхом прийняття відповідних нормативних актів. Тому в наступному підрозділі кваліфікаційної роботи розглянуто нормативно-правову базу формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

1.2 Нормативно-правова база формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни

Формування інформаційної політики органів державної влади України в умовах війни базується на поєднанні численних нормативно-правових актів, які регламентують різні її норми. В цілому нормативно права база формування інформаційної політики складається з низки законопроектів, нормативних та міжвідомчих актів, законів, положень, розпоряджень та указів вищих компетентних органів влади, до завдань яких входить питання формування інформаційної політики. Зміни до інформаційної політики органів державної влади в умовах війни вносяться шляхом внесення змін в існуючі нормативно-правові акти або ж прийняття нових.

Інформаційну політику на державному рівні можна вважати найважливішим елементом зовнішньої та внутрішньої стратегії країни. Розробка та реалізація цієї політики є відповідальністю як загальних, так і спеціалізованих державних установ. Інституційно-правову базу забезпечення формування інформаційної політики України зображено на рис. 1.3.

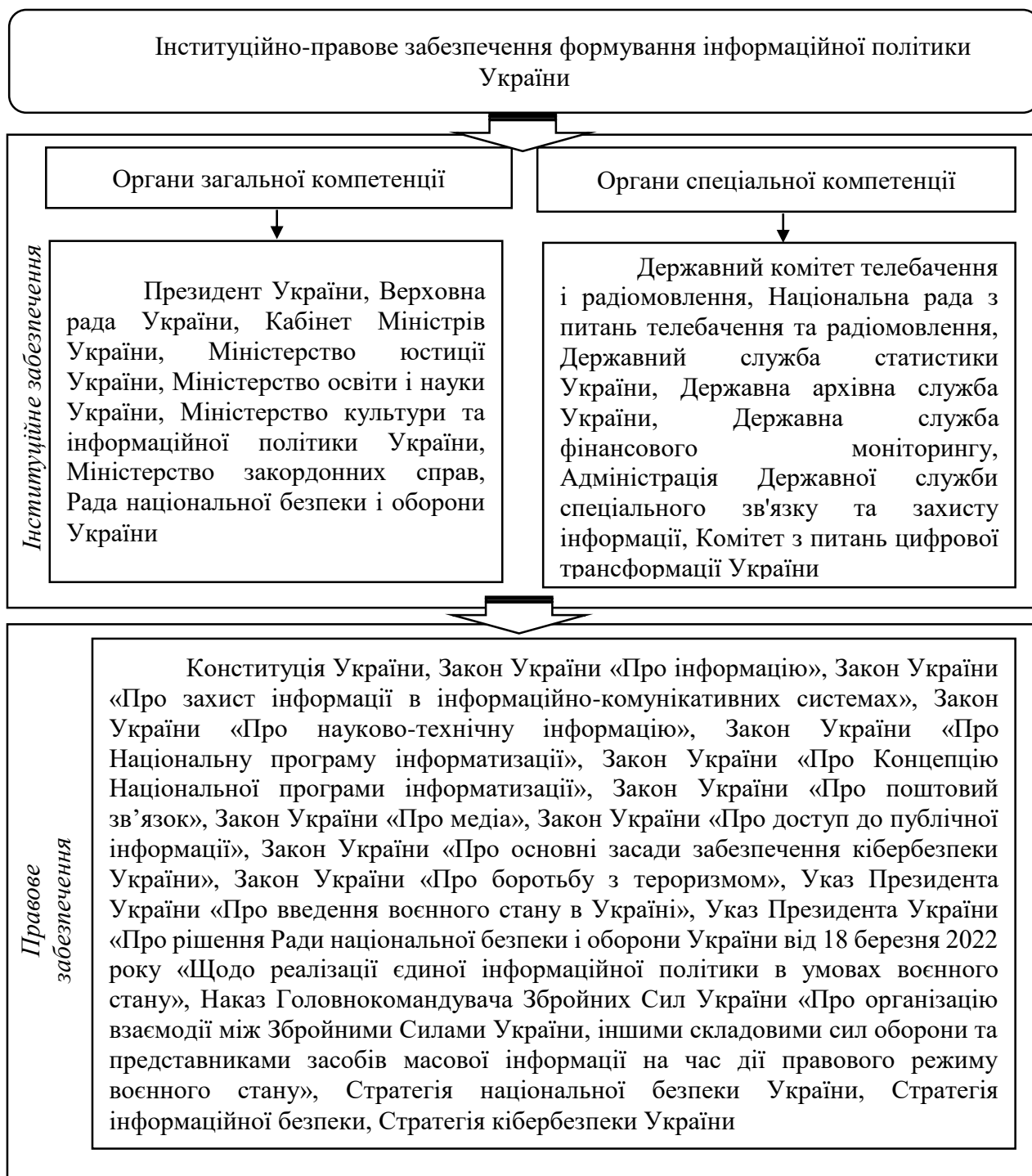

Рис. 1.3. Інституційно-правове забезпечення формування інформаційної політики України [7]

Органи загальної компетенції охоплюють суб'єкти центрального органу виконавчої влади, відповідальні за формування та реалізацію державної інформаційної політики, збереження інформаційного суверенітету та розробку стратегічних ініціатив щодо забезпечення інформаційної безпеки. З іншого боку,

органи спеціалізованої компетенції здійснюють контроль за безпосереднім адмініструванням компонентів інформаційної сфери, підтримують постійний нагляд за інформаційним середовищем та виявляють інформаційні загрози, які можуть поставити під загрозу фінансову безпеку держави.

З органів загальної компетенції окремо слід виділити Міністерство культури та інформаційної політики України, яке є профільним органом в частині формування інформаційної політики. Створене дане міністерство було у 2020 р. з метою популяризації та збереження культурної спадщини України, а також формування інформаційної політики країни. До основних завдань даного міністерства можна віднести наступні [26]:

- захист та популяризацією українських культурних традицій, мистецтва, історії та мови;
- формування та реалізація політики, пов'язаної із засобами масової інформації, комунікацією та розповсюдженням інформації, щоб забезпечити її відповідність національним інтересам, цінностям і проблемам безпеки;
- просування української культури та цінностей на міжнародному рівні через культурні обміни та співпрацю;
- нагляд і регулювання медіа-організацій для забезпечення свободи преси, а також захисту від дезінформації, ворожнечі та іншого шкідливого контенту;
- сприяння почуттю національної ідентичності та єдності через культурні та інформаційні ініціативи.

З органів спеціальної компетенції у частині формування інформаційної політики України слід передусім виділити: комітет з питань цифрової трансформації України, Державний комітет телебачення і радіомовлення та Національну раду з питань телебачення та радіомовлення. Сучасна ера характеризується максимальною інформатизацією та впровадженням цифрового контенту, розвиток соціальних мереж та інформаційних технологій. З огляду на це при Міністерстві культури та інформаційної політики України створено комітет з питань цифрової трансформації України. Даний комітет займається

пошуком ідей щодо впровадження цифрових технологій у сфері інформаційної політики України, цифровізації та засобів кібербезпеки тощо.

Державний комітет телебачення і радіомовлення України (відповідає за регулювання та нагляд за телерадіомовленням в Україні. Його основні цілі та завдання щодо формування інформаційної політики включають [12]:

- видачу ліцензій телерадіомовникам в Україні. Він забезпечує дотримання цими мовниками юридичних і технічних вимог, а також забезпечує прозорість процесу ліцензування;

- відіграє певну роль у формуванні змісту теле- та радіопередач. Це включає встановлення вказівок щодо того, що можна транслювати, забезпечення дотримання медіа-етики та стандартів, а також вирішення питань, пов'язаних із мовою ненависті, пропагандою та захистом неповнолітніх;

- сприяння різноманітному та плюралістичному медіа-ландшафту є важливим аспектом інформаційної політики. Комітет може працювати над популяризацією різноманітних точок зору в ЗМІ, включно з різними регіонами, мовами та соціальними групами;

- підтримка розвитку і модернізації інфраструктури та технологій ЗМІ також є ключовим завданням. Це включає сприяння цифровізації, модернізацію обладнання та сприяння інноваціям у медіа-секторі;

- пріоритетом є забезпечення громадянам доступу до широкого спектру джерел інформації, а також відкритість і доступність ЗМІ для громадськості. Це включає заходи щодо зменшення бар'єрів для входу на територію нових ЗМІ та забезпечення належного фінансування суспільних мовників;

- захист свободи преси та журналістів. Це включає захист журналістів від переслідувань, погроз чи насильства та сприяння сприятливому середовищу для журналістських розслідувань.

В Україні нормативно-правова база, що регулює формування інформаційної політики, є налагодженою та комплексною. Вона охоплює низку законів і нормативно-правових актів різного рівня. Процес формування цієї нормативно-правової бази в питанні формування інформаційної політики

розпочався ще у 1990-х роках, коли Україна проголосила свою незалежність. Протягом багатьох років було прийнято значну кількість нормативно-правових документів, які регулюють різні аспекти формування та розвитку інформаційної політики. Дослідження чинного вітчизняного законодавства щодо формування інформаційної політики виявило 5 рівнів, як показано на рис. 1.4.

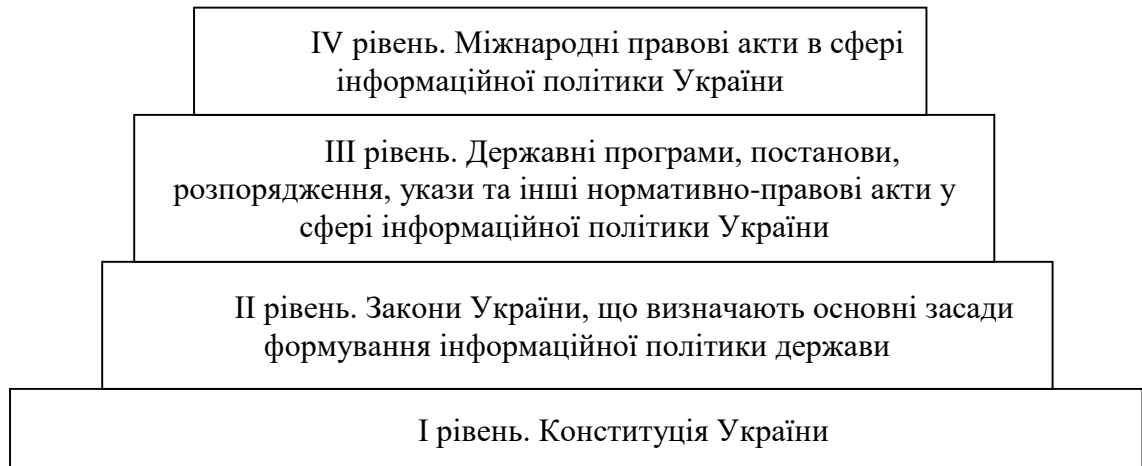

Рис. 1.4. Система нормативно-правової бази формування інформаційної політики в Україні

Джерело: складено автором на основі [22, 33-57]

Фундаментом у формуванні інформаційної політики України є її головний закон – Конституція України, у якій закріплені основні положення даної сфери. Виділимо та розглянемо головні положення Конституції України, які стосуються інформаційної політики. Зокрема, ст. 34 Конституції України гарантує гарантує право людини на свободу думки і вираження поглядів, а також свободу безперешкодно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію. Стаття 32 Конституції України прямо забороняє збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу без її прямої згоди. Водночас він підтверджує право особи на офіційну інформацію, що її стосується. Це конституційне положення також вводить поняття державної таємниці та іншої конфіденційної інформації, що охороняється правовими засобами. Крім того, стаття 17 Конституції України визначає забезпечення інформаційної

безпеки як головний обов'язок держави, а стаття 50 підкреслює право на повноцінний доступ до екологічної інформації [22].

Другий рівень нормативно-правового забезпечення формування інформаційної політики України представлений законами України. В Україні прийнято велику кількість законів, які прямо чи опосередковано зачіпають інформаційну політику. Одним з головних є Закон України «Про інформацію», який регулює відносини, які виникають у процесі збирання, поширення, обміну та захисту інформації. Також у даному законі визначено основні напрями державної інформаційної політики, дано визначення даного терміну на законодавчому рівні тощо [44].

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про інформацію» основними завданнями інформаційної політики держави є «забезпечення загального доступу до інформації та сприяння рівним можливостям для створення, збирання, отримання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації» [44]. В умовах війни основний пріоритет переходить на збереження загальної цілісності інформаційної системи. Це означає, що зусилля спрямовані на захист інформаційних систем державних установ, що містять національні інформаційні ресурси, комп'ютерних систем, життєво важливих для критичної інфраструктури, а також на створення та підтримку оперативних систем попередження для громадської безпеки у відповідь на такі загрози, як повітряні тривоги, артилерійські атаки, а також потреби евакуації через активні бойові дії й підвищену загрозу.

Закон України «Про доступ до публічної інформації» визначає основні вказівки для розпорядників інформації щодо оприлюднення та поширення окремих категорій даних в мережі Інтернет. Він також стосується прав користувачів на активний і пасивний доступ до інформації. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» спрямований на створення правових та організаційних основ захисту інтересів людини, громадянина, суспільства і держави, а також національних інтересів України в цифровій сфері.

Цей закон визначає основні цілі, стратегії та керівні принципи національної політики кібербезпеки [57].

В умовах війни особливої актуальності набуває Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який розмежовує положення щодо поширення інформації. Зокрема, статтею 17 цього закону забороняється розповсюдження через засоби масової інформації чи іншими способами інформації, яка пропагує чи виправдовує терористичні акти, містить висловлювання осіб, які виступають проти чи заохочують до опору антитерористичній операції тощо [35].

Розглянуті вище нормативно-правові акти є базовими, які визначають основні засади формування інформаційної політики. Однак в умовах війни уряд країни впровадив ряд ініціатив, законопроектів та положень, які змінили підходи щодо формування інформаційної політики з метою захисту національних інтересів. Потреба у цьому була нагальною та виходила з реальних військових загроз та інформаційних атак з боку ворога. Зокрема, науковець С.О. Дорогих у своїй праці прийшов до висновку, що з метою забезпечення перемоги України у війні необхідно активно захищатися від кібератак на свою життєво важливу інфраструктуру, інформаційні мережі та ресурси. Активно протидіяти інформаційно-психологічним атакам противника, створювати власний контент і проводити власні кампанії ІПСО, націлені як на населення, так і на військові та силові структури противника [15].

З цією метою уряд країни та Президент України прийняли ряд законів та інших нормативно-правових актів, які змінювали інформаційну політику в умовах війни та сприяли зміцненню інформаційній безпеці країни. Зокрема, до них слід віднести: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» Постанова № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» Закон України «Про медіа» та

інші нормативно-правові акти. Усі вони вносять зміни у питанні інформаційної політики в умовах війни. У табл. 1.2 наведено коротку характеристику нормативно-правових актів України.

Таблиця 1.2

Характеристика нормативно-правових актів України, які регламентують інформаційну політику в умовах війни

Назва нормативно-правового акту	Коли прийнятий	Базова характеристика
Указ Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»	24.02.2022	По всій Україні введено правовий режим воєнного стану, тимчасово обмежено ряд конституційних прав людини, у тому числі й щодо поширення інформації. Запустив механізм щодо внесення змін в інформаційну політику державних органів влади в умовах війни
Постанова № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану»	12.03.2022	Запропоновано для усіх державних органів влади та державних структур алгоритм дій та заходів направлених на захист державних інформаційних ресурсів. Зокрема, через збереження резервних копій інформаційних ресурсів та електронних ресурсів, шифрування їх вмісту, зупинення їх роботи, розміщувати їх на хмарних серверах, які знаходяться за кордоном тощо
Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану»	18.03.2022	Визначено реалізацію єдиної інформаційної політики в умовах війни як пріоритетною для національної безпеки країни. Постановила об'єднати усі національні телеканали, програми яких в основному складаються з інформаційних новин, на єдиній платформі – єдиний марафон «Єдині новини #UАразом»
наказ Головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану»	03.03.2022	Введено у дію алгоритм роботи з представниками ЗМІ під час діє воєнного стану. Визначено інформацію, розголошення якої заборонено через можливість нашкодження цим ЗСУ та інтересам держави. Визначено чіткі критерії інформації, яку заборонено поширювати, а також встановлені правила щодо поведінки представників ЗМІ в районах безпосередніх військових дій
Закон України «Про медіа»	31.03.2023	Спрямований на захист свобод вираження поглядів та гарантування доступу до різноманітної інформації, а також захисту інформаційної безпеки України. Чітко визначив перелік діянь, які відносяться до грубих порушень в умовах війни.

Джерело: складено автором на основі [13, 36, 47, 52, 67]

В цілому чинна нормативно-правова база України є досить розгалуженою та включає низку нормативно-правових актів, які визначають базові положення формування інформаційної політики у тому числі й в умовах війни. Водночас чинне законодавство не є досконалим та містить ряд прогалин та суперечностей. В умовах проєвропейського вектору розвитку простежується тенденцій щодо зближення національного законодавства у питанні формування інформаційної політики до європейського. Однак в умовах війни через ведення в дію різноманітних нормативно-правових актів накладено ряд обмежень на інформаційну політику України. Сучасною тенденцією її розвитку є активне впровадження інформаційних технологій, її діджиталізація, переведення інформації в цифрову площину й посилення кібербезпеки.

Таким чином, в Україні за інституційне забезпечення формування інформаційної політики представлене органами спеціальної та загальної компетенції. В Україні створено Міністерство культури та інформаційної політики, одним з пріоритетних завдань його є сприяння формуванню й розвитку інформаційної політики країни. Нормативно-правова база, яка регламентує формування інформаційної політики є розгалуженою та включає низку законів, положень, указів, розпоряджень та інших нормативно-правових актів. Війна в Україні вимагала зміни підходів до формування інформаційної політики, акцент зміщувався на забезпечення інформаційної безпеки. Порядок формування інформаційної політики в умовах війни регламентується: Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», Постановою № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану», Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану», наказом Головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» та Законом України «Про медіа».

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Характеристика інформаційної політики органів державної влади в умовах війни

Основною характеристикою сучасного суспільства є зростаюче значення інформації та потреби у ній, розвиток сфери інформаційних послуг, пришвидшення процесів обміну інформацій за рахунок інформаційних технологій. Інформація справедливо стала одним з засобів «зброї», яка здатна впливати на поведінку мас, формувати світогляд суспільства, імідж країни та багато чого іншого як в позитивному, так й негативному руслі. Додамо, що саме інформаційна гібридна війна, яку розпочала Російська Федерація проти мирної України, передувала спочатку анексії Криму та окупації частини Донбасу, а потім й повномасштабній війні. Це призвело до розуміння потреби в зміні інформаційної політики та її переформатування. У результаті чого з початком повномасштабної війни було прийнято ряд нормативно-правових актів, які внесли зміни в інформаційну політику органів державної влади в умовах війни.

Головною метою переформатування інформаційної політики державних органів влади в умовах війни стало забезпечення інформаційної безпеки України. Всі зусилля, ініціативи та впроваджені заходи направлені саме на досягнення даної вищої мети. Головною особливістю є впровадження єдиної інформаційної політики в умовах війни з метою донесення правди до широких верств населення та світу. Це було здійснено на противагу російській політиці по дезінформації та викривленню правдивих відомостей. У табл. 2.1 систематизовано основні цілі інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

Таблиця 2.1

Цілі інформаційної політики державних органів влади в умовах війни [17]

№	Ціль	Впроваджені ініціативи
1	Боротьба з неправдивою інформацією та стратегічними маніпуляціями, організованими переважно державою-агресором	<ul style="list-style-type: none"> - перехід на єдину інформаційну політику; - об'єднання зусиль загальнонаціональних телеканалів для донесення правди національній та закордонній аудиторії; - впровадження цілодобового інформаційного марафону «Єдині новини #UАразом».
2	Сприяння всебічному розвитку української культури та становленню української громадянської ідентичності.	<ul style="list-style-type: none"> - запуск проекту Ukraine Now and Forever, який покликаний привернути увагу всього світу до української культури та об'єднання міжнародної спільноти для супротиву російській агресії.
3	Підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства	<ul style="list-style-type: none"> - навчання людей розрізняти фейки від правдивої інформації, не вірити дезінформації, перевіряти інформацію та виявляти ботів в соціальних мережах; - реалізація програм на загальнонаціональних телеканалах спрямованих на підвищення медіаграмотності суспільства; - проведення з боку органів державної влади роз'ясувальних робіт щодо потреби в перевірці інформації, не публікування конфіденційної, зокрема щодо місць дислокацій ЗСУ, систем ПВО тощо.
4	Забезпечення інформаційних прав особи, захисту прав журналістів	<ul style="list-style-type: none"> - захист журналістів від погроз, надання можливості висвітлення ними правдивої інформації з лінії фронту; - розроблений алгоритм роботи з представниками ЗМІ в зонах активних бойових дій.
5	Реінтеграція жителів України, які проживають на тимчасово окупованих територіях, шляхом надання інформаційної підтримки.	<ul style="list-style-type: none"> - ускладнено через захоплені Росією телевежі; - розвиток соціальних мереж та донесення через неї за допомогою лідерів думок правди до людей, які опинилися у тимчасовій окупації; - просування через інформаційний простір україномовного контенту.
6	Створення ефективної системи стратегічної комунікації з метою забезпечення ефективного обміну інформацією між державними структурами, органами місцевого самоврядування та громадськістю під час кризових ситуацій.	<ul style="list-style-type: none"> - регулярне звітування державних органів влади про здійснено роботу, досягнуті результати, поточну ситуації в регіоні; - поліпшення взаємодії між державними органами влади, урядом та суспільством; - публікації офіційних інтерв'ю, виступів головних осіб, зокрема щоденні звернення президента України; - виступи українських делегатів на різноманітних міжнародних конференціях.
7	Розвиток інформаційного суспільства	<ul style="list-style-type: none"> - впроваджені інформаційні технології, які забезпечують кращий рівень кіберзахисту та швидке обмін інформацією; - забезпечення населення доступу до мережі Інтернет; - впровадження акумуляторних батарей, що дозволить навіть без світла мати доступ до мережі Інтернет

Внаслідок війни в Україні триває формування нової інформаційної політики державних органів влади, яка у першу чергу спрямована на забезпечення перемоги країни у війні, ставиться пріоритет інтересам держави. Супроводжуються ці зміни активним впровадженням та використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які поліпшують комунікацію між державними органами влади та суспільством шляхом швидкої передачі правдивої інформації.

Слід відзначити, що В.В. Терещенко за результатами власних досліджень прийшла до висновку, що в умовах війни зазнали зміни інформаційні відносини між суспільством та державними органами влади, які визначають як та в якому форматі доносити необхідну інформацію до широкого загалу, яка досить часто є не зручною для сприйняття [62].

Зокрема, засоби масової інформації віддають перевагу задоволенню інформаційних потреб людини, надаючи їй доступ до основних знань, щоб забезпечити інформовану участь у суспільних змінах і здатність впливати на соціальну поведінку. У цьому контексті роль державних органів влади полягає у створенні надійної законодавчої бази, яка б узгоджувалася з переважаючою соціальною динамікою, окреслюючи ключові параметри та засоби контролю для інформаційної політики держави. Ця основа регулює взаємодію держави зі ЗМІ та те, як ЗМІ поширюють інформацію громадянському суспільству. Фундаментальний принцип цієї політики наголошує як на забезпеченні доступу до інформації, так і на захисті інтересів держави від можливого зловживання з боку приватних ЗМІ, насамперед через законодавчі засоби.

Ускладнює інформаційний обмін між органами державної влади та суспільством те, що в умовах війни велика кількість інформації є «чутливою» та її висвітлення може нашкодити Збройним силам України. Для цього наказом Головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» розроблений та введений в дію алгоритм

роботи з представникам ЗМІ, який визначив перелік інформації, який заборонено поширювати (рис. 2.1).

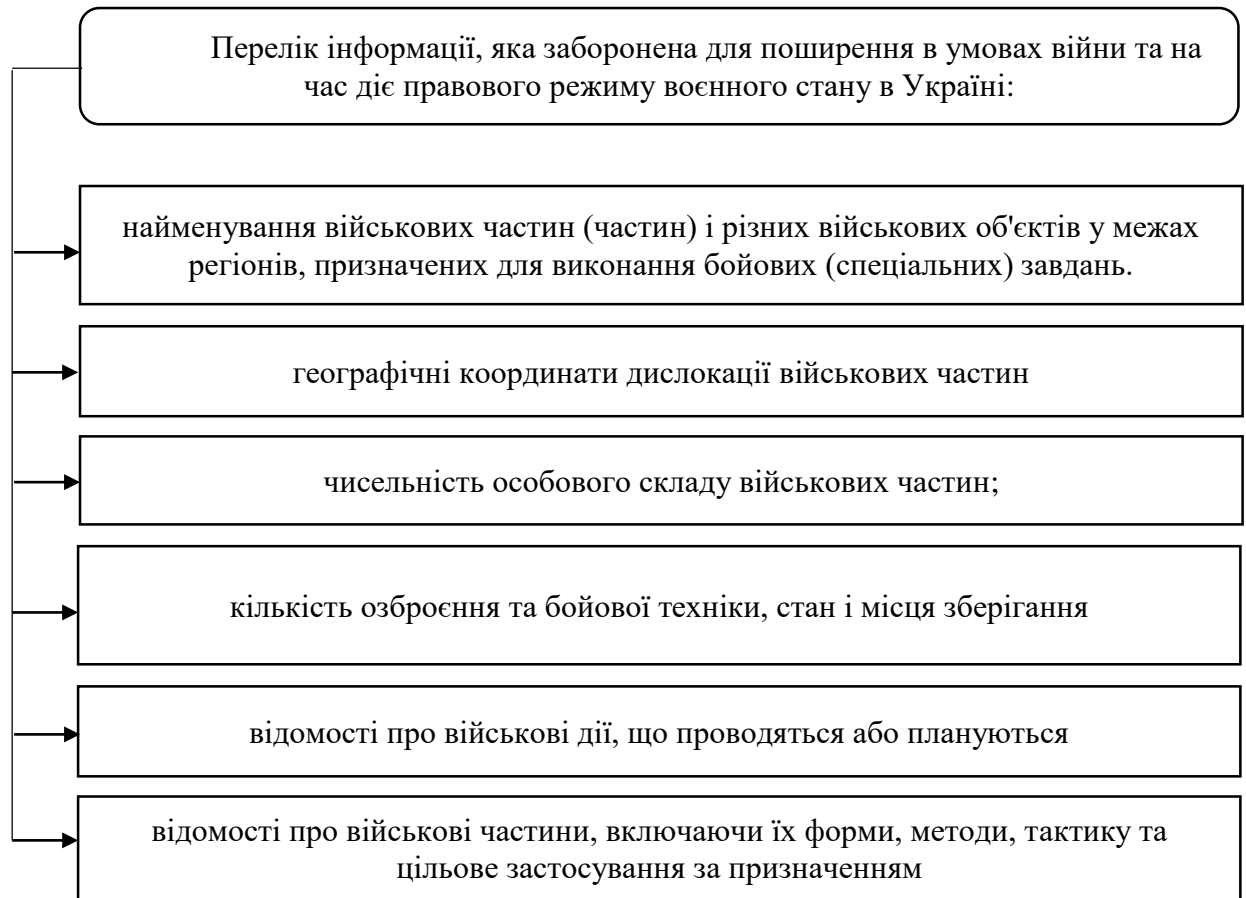

Рис. 2.1. Перелік інформації, яка заборонена для поширення в умовах війни та на час діє правового режиму воєнного стану в Україні

Джерело: складено автором на основі [52]

Слід зауважити, що виходячи з сучасних реалій можна констатувати, що процес формування нової інформаційної політики в умовах війни ще не завершений та триває. У першу чергу він розвивається під впливом різноманітних інформаційних та комунікаційних технологій, а також посилення засобів захисту від кібератак.

Однак траплялися й випадки зловживання інформацією. Зокрема, у м. Полтава тодішній міський голова Олександр Мамай у своєму брифінгу повідомив суспільному загалу про місцезнаходження нової військової частини, а також її чисельність. Після чого ця подія викликала суспільний резонанс, а

О. Мамай залишив посаду міського голови. Позитивним є те, що дані випадки є одиничними.

Також є успішні приклади доведення інформації з боку державних органів влади до громадського суспільства. Наприклад, коли російські війська завдали ракетного удару по житловому будинку в м. Одеса залинуло 8 осіб, а ще 18 отримали поранення різного ступеня, вони намагалися відповідальність перекласти на українську сторону. Для цього поширювали фейки про те, що це ракета була випущена українською стороною. Вирішальну роль у розкритті цього обману відіграла Одеська міська влада, оприлюднивши фото з місця трагедії, на яких видно характерні пошкодження житлового будинку від російських ракетних ударів [58].

В цілому, на нашу думку, на тлі воєнних умов державні органи як на національному, так і на місцевому рівнях демонструють високий рівень комунікації з громадськістю. Міністерства та відомства постійно доводять до громадськості актуальну інформацію, а виступи Президента України Володимира Зеленського та керівників обласних військових адміністрацій, присвячені аналізу поточної ситуації та їх доповіді, стали для громадян буденністю [17].

Звичайно інформаційна політика України в умовах війни не є ідеальною та має свої проблеми на недоліки. Однак вона перебуває під постійним розвитком, Україна перший раз опинилася в умовах відкритої повномасштабної війни, одним з інструментом якої є інформація. Прийняття у перші дні та місяці нестандартних рішень спрямованих на зміну інформаційної політики дозволили Україні консолідувати зусилля та заручитися вагомою міжнародною підтримкою з боку розвинених країн світу. Головне, щоб на цьому не зупинялася, а продовжувала розвиватися інформаційна політика й удосконалюватися під впливом останніх факторів та появи сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та протидії ворогу, який постійно знаходить нові способи інформаційних атак на українське суспільство.

Також в умовах війни слід відзначити суттєве зростання ролі соціальних мереж при комунікації державних органів влади з громадським суспільством та світом в цілому. Зокрема, поширеним стало створення офіціальних облікових записів посадових осіб та державних органів влади у таких соціальних мережах як: Facebook, Telegram, Instagram та інші. Через них вони анонсують важливі події, звертаються до місцевого населення, доповідають про зроблену роботу, потреби фронту, ситуацію на найбільш гарячих точках фронту, проводять опитування та багато чого іншого. Зокрема, на офіційному обліковому записі президента України Володимира Зеленського налічується 16,7 млн. підписників з усього світу, на які він дякує міжнародним партнерам за підтримку, ділиться про останні події в Україні, відзначає кращі військові бригади на лінії фронту, політичними новинами та прийнятими рішенням на військові ставці, результати роботи, анонсує важливі події, зустрічі, транслює заклики про мир та потребу в міжнародній підтримці та визначення Росії країною терористом та багато іншої корисної інформації. Це дозволяє не тільки проінформувати українське суспільство про наявну ситуацію в Україні, але й весь міжнародний світ.

Активно використовують державні органи влади соціальну мережу Telegram, через яку ведеться комунікація з громадськістю. Зокрема, свій канал у даній соціальній мережі регулярно ведуть міські голови та очільники ОВА, за допомогою яких комунікують з громадськістю, попереджають про загрози ракетних ударів, небезпеки, діляться офіційною інформацією від свого імені тощо. У перші місяці війни активно вів у соціальних мережах очільник Миколаївської ОВА Віталій Кім, який транслював останню актуальну інформацію про ситуацію в Миколаївській області, на південному фронті, ділився власними прогнозами та впевненістю з громадськістю.

В умовах війни саме соціальні мережі стали одними з головних інструментів комунікації державних органів влади з суспільством. Роль соціальних мереж посилилася і вони стали виконувати роль засобів масової інформації. Журналісти журналу Forbes провели опитування українців на

предмет того, які ЗМІ використовують для отримання новин, результат представлено на рис. 2.2.

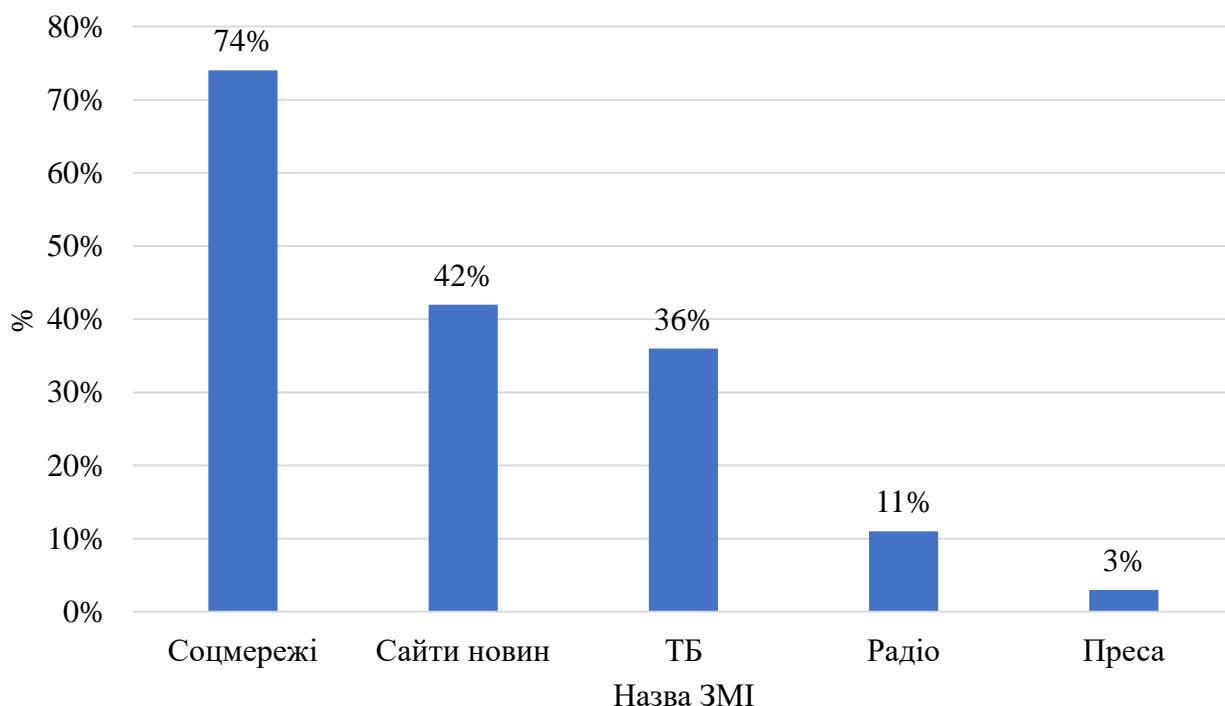

Рис. 2.2. ЗМІ, які найчастіше використовують українці для отримання новин

Джерело: складено автором на основі [63]

Наведені результати свідчать про те, що українці найчастіше використовують соціальні мережі для отримання новин. Близько 74 % українців читають новини з соціальних мереж, 60 % з них регулярно читають новинні канали у Telegram, 25 % – у Facebook, 16 % – YouTube. Сайти новин читає регулярно 42 % українців. Високі показники соціальних мереж та новинних сайтів обумовлено зростанням рівня охоплення населення мережею Інтернет та розвитком інформаційних технологій. Традиційне ТБ дивиться близько 36 % українців, з них 60 % припадає на жителів старше 60 років. Слід додати, що на телебачення основним новинним продуктом є марафон «Єдині новини», загальне охоплення якого складає близько 10 млн. осіб.

У цілому на основі проведеного аналізу можемо констатувати, що зміни в інформаційній політиці органів державної влади в умовах війни спрямовані на забезпечення перемоги України у війні та гарантування національної безпеки країни в умовах війни. Інформаційна політика в Україні в цей період перебувала під впливом динамічної політичної та безпекової ситуації, і вона розвивалася у відповідь на виклики, спричинені конфліктом з Росією та зусиллями зі зміцнення демократичних інституцій. За цей час були як позитивні кроки до свободи ЗМІ, так і виклики свободі слова та інформаційній безпеці.

На рис. 2.2 виділено головні особливості інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

Рис. 2.3. Головні особливості інформаційної політики державних органів влади в умовах війни

Джерело: складено автором на основі [17, 52, 59, 63]

Під час війни уряди України та відповідні контролюючі органи намагаються контролювати потік інформації, щоб підтримувати безпеку. В Україні були випадки інформаційного контролю та цензури, зокрема, коли

йдеться про військові операції, переміщення військ та чутливі питання національної безпеки. Уряд обмежує розповсюдження певної інформації серед громадськості як усередині країни, так і за кордоном.

Таким чином, в умовах війни інформаційна політика державних органів влади України зазнала трансформаційних процесів. У першу чергу всі зміни спрямовані на забезпечення інформаційної безпеки України та пришвидшення перемоги. У рамках цього виявлено декілька характерних особливостей інформаційної політики державних органів влади в умовах війни, до яких відноситься: контроль та цензура, активне використання соціальних мереж, запуск єдиного телемарафону, щоденні звернення до громадськості з боку посадових осіб, суттєве обмеження на висвітлення окремої інформації, пріоритет захисту інтересів держави. Слід додати, що в умовах війни рішенням головнокомандувача ЗСУ визначено перелік інформації, яка заборонена до оприлюднення. Трендом інформаційної політики державних органів влади в умовах війни стало використання високо посадовцями соціальних мереж для комунікації з громадськістю.

При цьому наявний стан інформаційної політики органів державної влади в умовах війни є недосконалим та має явні проблеми. Тому в наступному підрозділі курсової роботи визначено актуальні проблеми сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

2.2. Актуальні проблеми сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни

Сучасна інформаційна політика органів державної влади розробляється у досить складних умовах та викликах внаслідок поглибленої політико-економічної кризи, війною в Україні, інформаційною війною з боку Росії, зростанням недовіри населення через корупційні та інші скандали тощо. Україна за мірками розвинених країн є досить молодою країною, а тому інформаційна

політика тільки починає активне свої становлення, яке припало на період вагомих викликів. Даний період формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни характеризується як певними перевагами й здобутками, так й вагомими недоліками над вирішенням яких необхідно працювати.

Наразі в умовах війни інформаційна політика органів державної влади спрямована на активний захист від кібератак своїх інформаційних ресурсів, протидії ворожим інформаційно-психологічним операціям (ІПСО), створення власного контенту та здійснювати власні ІПСО спрямовану на власне громадянське суспільство та ворога з метою його ввести в оману. Спектр завдань інформаційної політики органів державної влади в умовах війни суттєво збільшився, а їх реалізація ускладнилася через постійну інформаційні атаки з боку ворога. У сфері інформаційної політики зусилля державних органів влади повинні здійснюватися цілодобово.

Однією з головних проблем сучасного стану інформаційної політики органів державної влади в умовах війни є низький рівень її гнучкості. З початком війни в Україні інформаційна політика зазнала радикальних перетворень та демонструвала високу ефективність, що проявлялося в успішній протидії ворожим ІПСО та кремлівським наративам, забезпечення згуртованості громадського суспільства й поліпшення морального-психологічного клімату, високій проінформованості громадян всередині України та закордоном, формування довіри до влади та багато чого іншого. Нині ж ситуація суттєво погіршилася в даному контексті простежується зростання недовіри з боку громадян до державних органів влади, зокрема через корупційну складову, монополію телебачення та як результат відсутності можливості для суспільних дискусій, внутрішні конфлікти, які відбуваються між представниками державних органів влади, закриття доступу до окремої публічної інформації, що стосується закупок, доходів посадовців, існування великої кількості неправдивої інформації, яка у тому числі надходила в інформаційний простір від

представників державних органів влади, погіршення сприйняття України в світі тощо.

У загальному можемо констатувати, що інформаційна політика державних органів влади на перших етапах була ефективною й досягала своєї цілей, але уже перехід війни в довгострокову фазу показала її слабкі сторони й не готовність до швидкої адаптації до нових викликів. Однією з причин даної ситуації є те, що суспільство розраховувало на швидку перемогу на протязі 2-3 місяців. Слід додати, що саме представники державних органів влади поширювали дану ідею й привчили суспільство до оптимізму, швидкої перемоги, закінчення ракет у ворога тощо. Відповідно, коли це не справдилося, уже зовсім по-іншому сприймалася громадянським суспільством позиція та інформація з боку представників державних органів влади. Цьому підтвердженню є офіційні дані проведені опитування КМІС щодо довіри громадянського суспільства України до окремих державних інституцій (рис. 2.4).

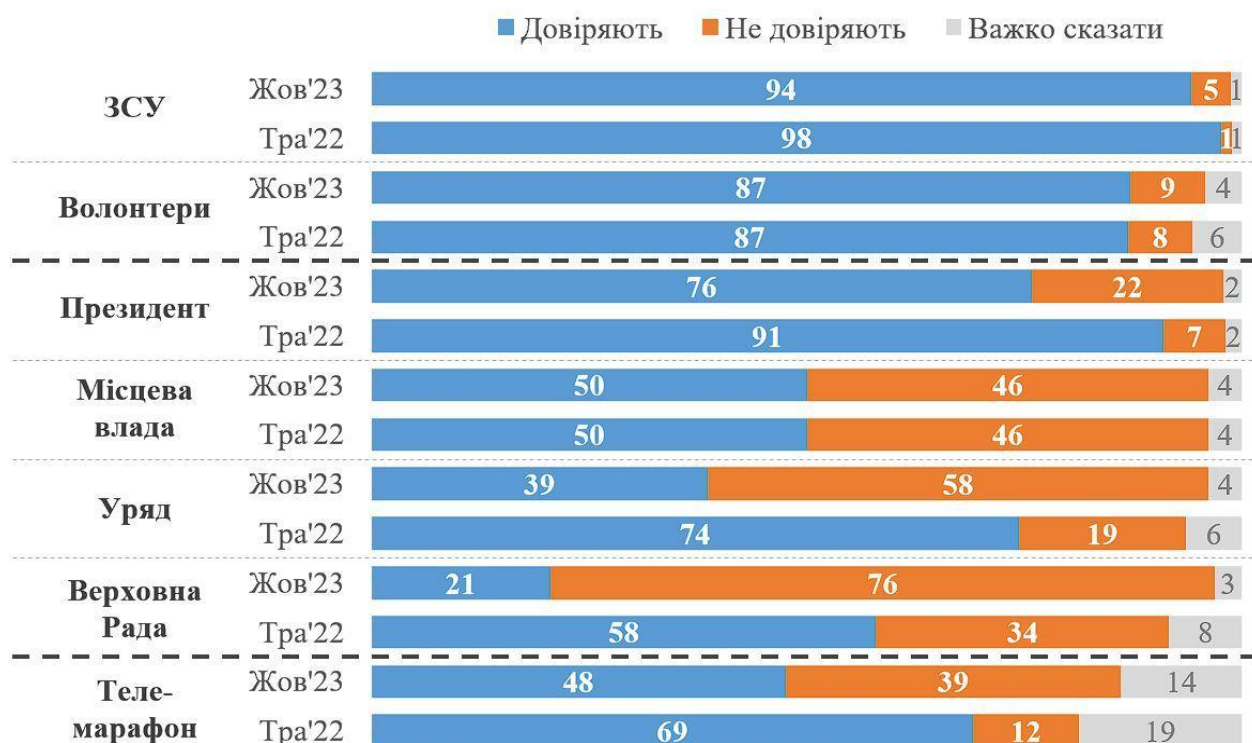

Рис. 2.4. Рівень довіри громадянського суспільства України до окремих державних інституцій, дані опитування КМІС

Джерело: складено автором на основі [68]

З результатів даного опитування бачимо катастрофічне зниження довіри з боку громадянського суспільства до головних державних інституцій за майже 1,5 років. Зокрема, у травні 2022 р. на перших періодах війни єдиний телемарафон викликав довіру в 69 % українців, але уже в жовтні 2023 р. рівень довіри знизився до 48 %. Телемарафон дедалі більше викликає критики та сумнівів, наявний рівень довіри громадськості до нього сигналізує про потреби в переосмисленні його головних функцій. Те, що ефективно працювало на початку війни втрачає свою ефективність через 1,5 років війни. На це потрібно своєчасно реагувати й здійснювати необхідну трансформацію. Зокрема, за твердженнями голови Незалежності медійної ради Отара Довженко «на самому початку війни телемарафон мав успіх та задовольнив важливі потреби суспільства, дозволив стабілізувати інформаційну ситуацію, об'єднати людей. Однак на разі ситуація кардинально змінилася, рейтинги телемарафону знижуються, як і власне довіра до нього з боку громадянського суспільства. Складається враження, що він починає задовольняти потреби влади, а не громадськості. У наявному стані телемарафон вичерпав свої можливості [68]».

Зокрема, негативно в суспільстві сприймається недопущення до телемарафону трьох телеканалів колишнього президента України Петра Порошенка й взагалі вилучення їх з цифрового телебачення. Як наслідок телемарафон та наявна медіаполітика призводить до монополії на телебаченні.

Іншою проблемою стає те, що зростає кількість неточної інформації та фейків у інформаційному просторі, у тому числі з боку державних органів влади. У цьому контексті значний ризик становить поширення інформації, яка базується на вигаданих моделях, стереотипах, маніпулятивних і корисливих тактиках, а також використання державними органами підміни понять, фейкових новин і масштабних інформаційних зливів, спрямованих на відволікання громадськості увагу від справжніх проблем.

Як результат довіра до Верховної Ради України за період з травня 2022 р. по жовтень 2023 р. знизилася з 58 % до 21 %, довіра до уряду зменшилася з 74 % до 39 % за цей же період. Лише довіра до місцевої влади залишилася однаковою

як на початку війни, так і зараз й становить 50 %. Утім слід зазначити, що довіра до місцевої влади й на початку війни була невисокою. Закритість окремих веб-ресурсів місцевих органів влади, закриття доступу до публічної інформації лише поширює не довіру до державних органів влади. З одного боку політика щодо закриття доступу до публічної інформації необхідна з позиції забезпечення безпеки держави та державної таємниці, а з іншої породжує різні теорії, неспокій й недовіру з боку громадськості. Також знизилася довіра до президента України з 91 % до 76 %. Подальше збереження такої ситуації буде знижувати рівень довіри. Відповідно на основі наведених результатів можемо констатувати про зниження ефективності наявної інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

Існує потреби в суттєвих змінах в комунікації між державними органами влади та громадським суспільством. Це також викликано зміною поведінки суспільства, коли на початку війни спостерігалася консолідація та ейфорія, необхідна була одна інформаційна тактика. Суспільство складно, коли спочатку представники державних органів влади обіцяють перемогу за 2 тижні, а потім з'являється інформація в інформаційному просторі про війну на десятки років. Такі ситуації розхитують настрої суспільства та викликають критику державних органів влади. На разі в громадському суспільстві простежується втома, тривожність та розгубленість, а інформаційна політика не змінилася й відповідно знизилася її ефективність. Вона в наявному стані не здатна виконувати свої завдання та досягати поставлених цілей.

Не можемо не відмітити, що представники державних органів влади, міністри, міські голови, чиновники різних рівнів, які безпосередньо не дотичні до війська й не компетентні постійно розповідають про хід бойових дій, діляться прогнозами й фактично не несуть жодної відповідальності за фейки й помилки. Це свідчить про спекуляції на темі війни та підвищення собі за рахунок цього рейтингу. Не має розмежування зон відповідальності в інформаційному просторі між окремими категоріями представників державних органів влади та військовими.

Ще однією проблемою у контексті інформаційної політики є зниження міжнародної комунікації. Як наслідок воєнна ситуація в Україні стає менше висвітлюватися у світі, європейські союзники починаються говорити, що втомилися підтримувати нашу країну у війні, переслідують власні цілі, вводять обмеження на транзит через їх території українського зерна. Одна з причин даної ситуації обумовлена зниженням ефективності інформаційної політики. В інформаційному просторі на міжнародній арені Україна спочатку перемогла, але зараз все частіше звучать заклики пожертвувати інтересами України заради запобігання голоду в Африці, допомозі Ізраїлю, запобігання негативним наслідкам для світової економіки та мінімізації подальших втрат людей, зняття санкцій з росіян, надання дозволу їх спортсменам брати участь в міжнародних змаганнях тощо. Зміна такої ситуації в світі є свідченням про проблеми в інформаційній політиці України. Окремі чиновники в умовах війни зосередилися не на війні, а на піднятті власного рейтингу, невинуватих критиці влади, поширення пропагандистських наративів, з чим потрібно боротися.

Використовуючи офіційні дані міжнародної організації BRAND UKRAINE за підтримки ЄС на рис. 2.5 відображено кількість публікацій в іноземній медіа (англійською мовою), що згадують війну в Україні.

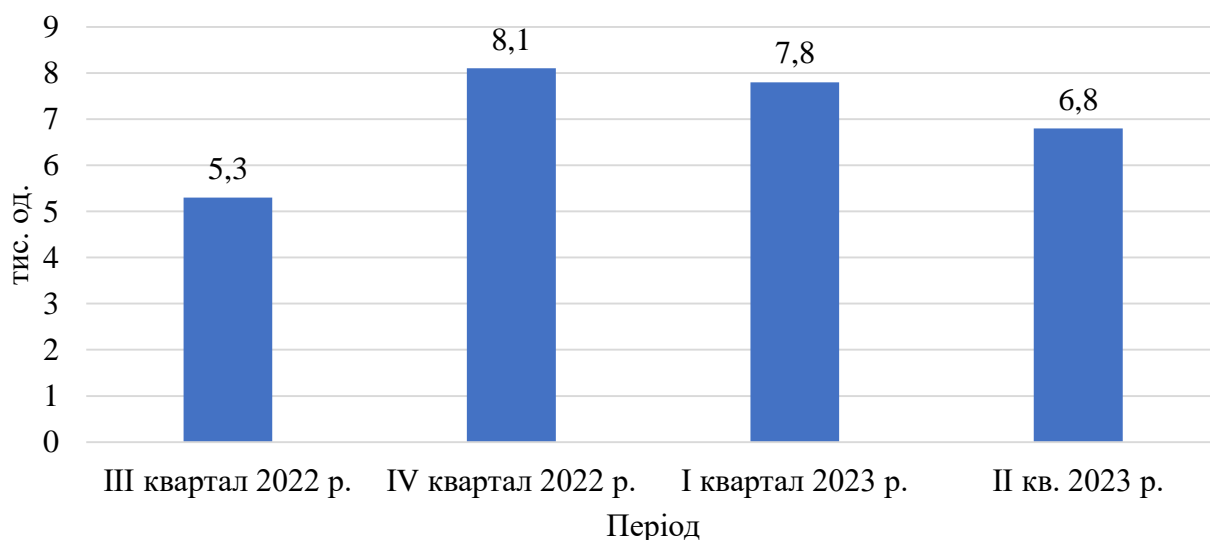

Рис. 2.5. Кількість публікацій в іноземній медіа (англійською мовою), що згадують війну в Україні

Джерело: складено автором на основі [19]

З наведених даних видно чітке зменшення починаючи з 2023 р. кількості публікацій в іноземній медіа про війну в Україні. Найбільша кількість згадок була в 4 кварталі 2022 р., коли активізувався наступ Росії. Починаючи з 2023 р. на перші шпальта іноземних журналів почали виходити економічні новини, анонсування міжнародної фінансової кризи, загострення конфліктів на Близькому та Далекому Сході тощо. Це також свідчить й про погіршення інформаційної політики державних органів влади, що дозволили на міжнародній арені зменшити увагу до війни в Україні та ситуації в країні.

Міжнародної присутності України в інформаційному просторі помітно бракує через кілька факторів. Це, зокрема, відсутність налагодженої мережі іноземного мовлення, обмежене розміщення українського інформаційного контенту в основних міжнародних ЗМІ, нерегулярна взаємодія з українською діаспорою та неадекватні зусилля публічної дипломатії.

На наш погляд, основним викликом реалізації державної інформаційної політики України та забезпечення інформаційної безпеки є відсутність координації між різними державними органами в інформаційній сфері, конкуренція між ними, значна частка інформаційної діяльності зосереджена на просуванні конкретних інституцій, а не переслідування спільних цілей. Як наслідок, це призводить до неоднозначного трактування державної інформаційної політики України її громадянами, мешканцями тимчасово окупованих територій, керівництвом держави та міжнародною спільнотою. Крім того, це призводить до надлишкового моніторингу інформації, недосконалої та запізнілої ідентифікації, оцінки та передбачення загроз інформаційній безпеці, а також ускладнює обмін інформацією між різними державними установами.

Критика супроводжує й політику монополізації інформпростору й спричиняє недовіру з боку громадського суспільства. Зокрема, телеканали, які дотичні до президента України займають монопольне положення. Тоді, як телеканали экс-президента України Петра Порошенка недоступні на цифровому телебаченні. Через це суспільство стає більш вразливим до ворожого інформаційного впливу.

Одна з найбільш важливих проблем, з якою стикається Україна, пов'язана з Telegram, який залишається переважним джерелом інформації для громадського суспільства. По-перше, важливо визнати, що Telegram тісно пов'язаний з російськими спецслужбами. Засновник цієї платформи для обміну повідомленнями Павло Дуров, який також заснував російську соціальну мережу «ВКонтакте», раніше мав тісні зв'язки з ФСБ та заборонений в Україні.

По-друге, Telegram пропонує відносно легкий доступ до спілкування користувачів. На відміну від інших програм обміну повідомленнями, таких як WhatsApp або Signal, які включають наскрізне шифрування, щоб гарантувати, що лише відправник і одержувач можуть розшифровувати повідомлення, Telegram не має такого рівня безпеки. Крім того, Telegram зберігає значну кількість даних користувачів, включаючи списки контактів, типи пристроїв та IP-адреси, не анонімізуючи їх, що потенційно дозволяє відстежувати в майбутньому.

Крім того, Telegram є основною платформою для поширення дезінформації в Україні. На відміну від популярних соціальних мереж, таких як Facebook, Instagram і Twitter, у Telegram відсутні жорсткі політики модерації вмісту. Відповідно, на цій платформі користувачі можуть вільно брати участь у таких діях, як продаж зброї чи обмін відео про українські військові інциденти [28].

Серед вагомих результатів та переваг інформаційної політики в умовах війни слід відзначити розвиток електронного урядування, впровадження інформаційних технологій, що дозволяють істотно поліпшити комунікацію та зворотний зв'язок з громадянами. В Україні триває процес діджиталізації та переведення електронного документообігу в цифрову площину, розширення спектру послуг, які можна отримати через платформу «Дія». Війна лише посилила й активізувала розвиток електронних державних послуг та електронного урядування. Згідно даних організації BRAND UKRAINE в період війни за індексом електронного урядування позиція України покращилася з 46 позиції до 23 позиції. Рівень розвитку онлайн сервісів України за даними 2022 р. наведено на рис. 2.6.

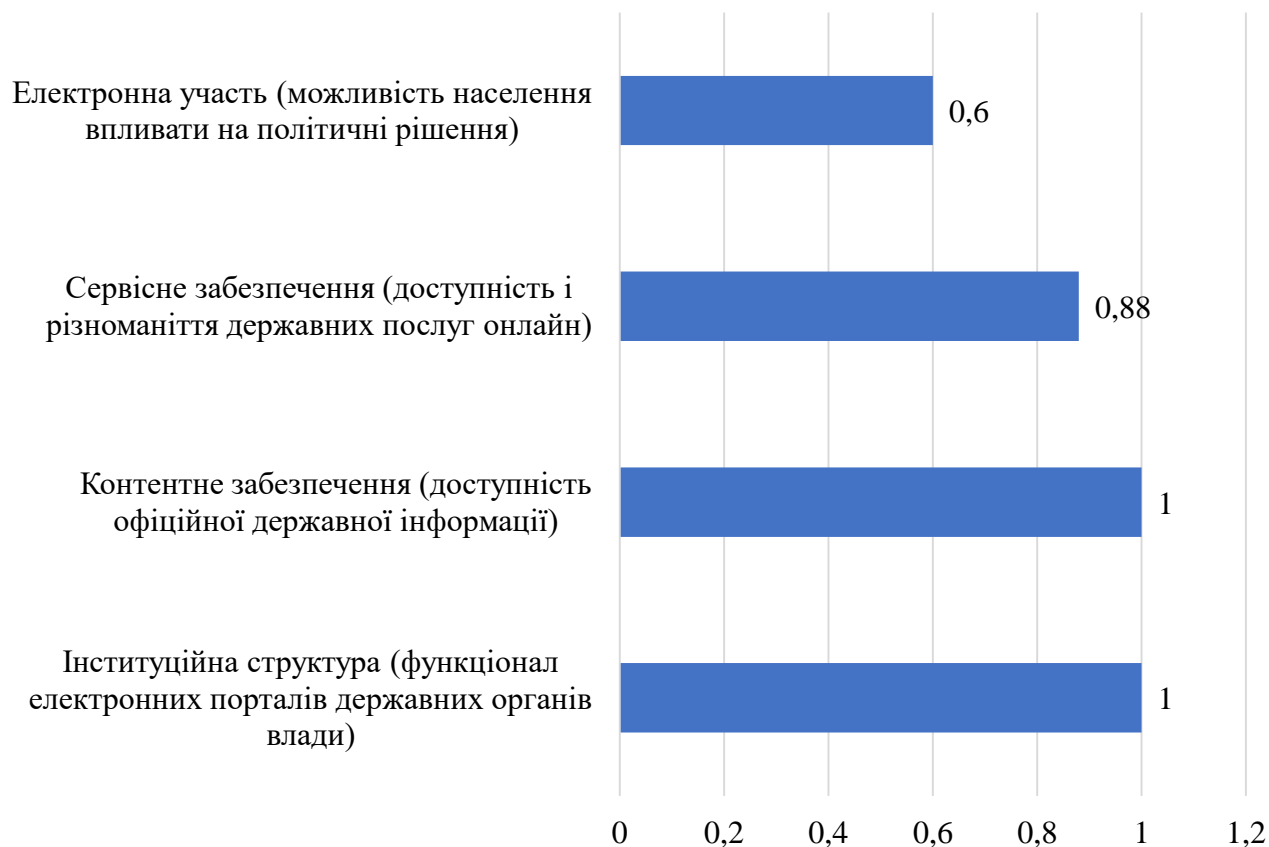

Рис. 2.6. Рівень розвитку онлайн-сервісів в Україні

Джерело: складено автором на основі [19]

В цілому рівень розвитку онлайн-сервісів в Україні знаходиться на досить високому рівні в умовах війни. Міністерство цифрової трансформації продовжує активну роботу щодо розширення спектру державних послуг, які можна отримати у режимі онлайн. Це спрощує механізм взаємодії державних органів влади та населення, зменшує навантаження на працівників, знижує ризики корупційних схем тощо. Серед проблемних аспектів слід виділити низький рівень участі населення в політичному житті країни. Фактично вони не мають змоги суттєво впливати на кінцеві рішення.

Розглянуті вище проблеми є найбільш актуальними та вагомими у сфері інформаційної політики державних органів влади в умовах війни й потребують концептуального підходу до їх вирішення. Підсумовуючи результати проведеного дослідження у табл. 2.2 складено SWOT-аналіз сучасного стану інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз сучасного стану інформаційної політики державних органів влади
в умовах війни

Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Імплементція кращого міжнародного досвіду у сфері формування інформаційної політики державних органів влади 2. Реалізація програм навчання населення цифрової грамотності та «інформаційної гігієни» 3. Розвиток державного-приватного партнерства у технологічній та медіа-сфері 4. Подальше впровадження інформаційних технологій 5. Лібералізація нормативно-правового поля 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Подальше поширення кремлівських наративів, атаки соціальних мереж ботами та фейками 2. Зниження або пошкодження українського телемовлення на територіях, що знаходяться близько біля лінії активних бойових дій 3. Посилення конфліктів між різними чиновниками 4. Поширення дезінформації та пропаганди з корисливих цілей окремих посадовців 5. Зростання недовіри з боки громадськості 6. Політична поляризація, яка призводить до труднощів у побудові єдиної національної інформаційної політики
Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток електронного урядування (цифровий застосунок «Дія») та розширення спектру послуг, які можна отримати дистанційно 2. Поглибленні інтеграційних процесів і ЄС у сфері цифровізації 3. Перехід на єдину інформаційну політику в умовах війни, запуск телемарафону 4. Посилення захищеності веб-ресурсів 5. Закриття телеканалів, які поширювали російські наративи 6. Активне використання соціальних мереж та каналів цифрового зв'язку для підтримки комунікації з громадським суспільством. 7. Ефективна боротьба з російськими ботами, фейками, наративами, інформаційними вкидами тощо. 8. Щоденні звернення до громадян з боку президента України та інших топ-чиновників 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недосконала нормативно-правова база, яка включає велику кількість розрізнених нормативно-правових актів 2. Монополізація телебачення, закриття окремих проукраїнських телеканалів 3. Низький рівень гнучкості інформаційної політики державних органів влади в умовах війни 4. Зниження ефективності поточної інформаційної політики та зростання недовіри населення до державних органів влади 5. Високий рівень поширення новинних фейків, недостовірних даних, маніпулятивних відомостей з боку українських чиновників 6. Погіршення міжнародної позиції України в медіапросторі 7. Відсутність власного українського соціального месенджера, який гарантував би безпеку комунікації 8. Складна структура органів відповідальних за інформаційну політику державних органів влади 9. Закриття публічних даних, які не відносяться до державних таємниць, але підвищують корупційні ризики

Наведені результати вказують на те, що існуюча інформаційна політика державних органів влади в умовах війни поряд з сильними сторонами, має ряд слабких сторін. Надалі слід сконцентруватися над усуненням слабких сторін, які зменшують рівень національної безпеки України та призводять до розколу суспільства. Інформаційна політика України починає втрачати свою ефективність, яку вона мала на початку повномасштабної війни. Тому необхідно бути більш гнучким, видозмінювати інформаційну політику відповідно до нових викликів та змін в середовищі.

Таким чином, ефективна інформаційна політика державних органів влади дозволила на ряду з військовою та економічною політикою вистояти у першу місяці війни, заручитися підтримкою міжнародної спільноти, спростувати російські фейки й маніпуляції. Однак з часом вона втратила свою гнучкість та, як показали результати проведеного аналізу, втратила свою колишню ефективність. Виявлено велику кількість актуальних її проблем, до яких відноситься: недосконала нормативно-правова база, яка включає велику кількість розрізнених нормативно-правових актів, монополізація телебачення, закриття окремих проукраїнських телеканалів, низький рівень гнучкості інформаційної політики державних органів влади в умовах війни, зниження ефективності поточної інформаційної політики та зростання недовіри населення до державних органів влади, високий рівень поширення новинних фейків, недостовірних даних, маніпулятивних відомостей з боку українських чиновників, погіршення міжнародної позиції України в медіапросторі, відсутність власного українського соціального месенджера, який гарантував би безпеку комунікації, складна структура органів відповідальних за інформаційну політику державних органів влади, закриття публічних даних, які не відносяться до державних таємниць, але підвищують корупційні ризики.

Зважаючи на отримані результати наступний розділ кваліфікаційної роботи присвячений пошуку шляхів зміни ситуації та поліпшення інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

3.1. Зарубіжний досвід застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади

Україна декларуючи високі цілі щодо євроінтеграції та повноцінного членства в ЄС потребує приведення чинного законодавства й важливих суспільних сфер до європейських норм. Зазначене стосується й інформаційної політики, що дозволить Україні не лише адаптувати до кращого європейського досвіду, але й підвищення її ефективності в умовах війни та інформаційних атак ворога.

У сучасному глобалізованому світі ефективне управління та розповсюдження інформації є ключовим аспектом функціонування країни й управління нею. Дієві механізми формування інформаційної політики органів державної влади охоплюють широкий спектр практик і стратегій, спрямованих на забезпечення прозорості, підзвітності та залучення громадян. Вивчення іноземного досвіду в цій сфері може дати цінну інформацію для України, яка потребує покращення інформаційної політики органів державної влади.

Одним із ключових аспектів закордонного досвіду інформаційної політики є сприяння прозорості та підзвітності. Країни, такі як Швеція, Данія та Норвегія, досягли успіху в цьому відношенні. Вони запровадили ініціативи відкритих даних, зробивши урядову інформацію легкодоступною для громадськості. Ці країни також прийняли Закони про свободу інформації, які надають громадянам право доступу до державних документів. Такий підхід підвищує довіру до державних інституцій і формує культуру підзвітності. Подібні механізми прозорості та підзвітності були прийняті різними країнами, оскільки вони

вважаються важливими для побудови довіри між державними органами влади та його громадянами [70].

Не обов'язково сліпо копіювати чужий досвід механізмів формування інформаційної політики органів державної влади, необхідно його вивчати, відбирати кращі його елементи й адаптувати до вітчизняних реалій. Визнаною в світі є інформаційна політика державних органів влади у США, яка проповідує відкритість, прозорість та розвиток демократизму.

Інформаційна політика Сполучених Штатів розвивалася протягом століть під впливом демократичних традицій країни та технічного прогресу. Її фундаментальним аспектом є прозорість. Уряд США прагне забезпечити громадськості доступ до інформації, щоб громадяни могли бути в курсі діяльності, рішень і політики уряду. Державні установи зобов'язані публікувати різні документи, звіти та дані в Інтернеті, сприяючи прозорості та підзвітності.

Уряд США запустив різноманітні ініціативи з відкритими даними, роблячи велику кількість даних доступною для громадськості. Ці ініціативи сприяють інноваціям, дослідженням та економічному зростанню, оскільки окремі особи та організації можуть використовувати ці дані для різних цілей, від досліджень і розвитку бізнесу до створення програм, які сприяють громадській активності. Абсолютно усі державні документи США знаходяться у вільному доступі, за виключенням тих, що містять таємницю державного рівня. Це дає громадянам і ЗМІ можливість притягувати уряд до відповідальності за його дії [68].

В епоху цифрових технологій урядові установи США використовують платформи соціальних медіа для взаємодії з громадськістю, надаючи оновлення, відповідаючи на запитання та вирішуючи проблеми в режимі реального часу. Ці платформи також служать каналом для урядових повідомлень і управління кризою. Більшість соціальних мереж є розробкою саме США: facebook, twitter, Instagram тощо.

США мають унікальний підхід до формування інформаційної політики завдяки своїй федеративній структурі. Інформаційна політика країни є не виключною відповідальністю федерального уряду, але й залежить від взаємодії

федеральних, штатних і місцевих органів влади. Роль уряду у формуванні інформаційної політики значною мірою є регулятивною, спрямованою на підтримку чесної конкуренції та забезпечення права громадян на доступ до інформації.

Абсолютно протилежною є інформаційна політика є у Китаї, яка характеризується суворим рівнем контролем за поширенням інформації, розмежуванням доступу до урядової інформації тощо. У Китаї для громадян заблокований навіть доступ до великої кількості іноземних веб-сайтів й контролюються наративи усередині країни. Це здійснено з метою недопущення різноманітних страйків, невдоволень з боку громадян.

У Китаї уряд жорстко регулює ЗМІ та Інтернет, і будь-який контент, який суперечить офіційному державному наративу, швидко пригнічується. Платформи соціальних медіа та технологічні компанії піддаються жорсткому моніторингу та цензурі, щоб запобігти поширенню інформації, яка ставить під сумнів авторитет уряду. Пріоритетом китайського уряду є підтримання стабільності та контролю, що призводить до дуже обмежувального підходу до інформаційної політики [10].

Інформаційна політика ЄС характеризується збалансованістю, яка враховує як свободу слова, так і захист прав людини. Усі країни, які входять до ЄС дотримуються концепції єдиної інформаційної політики, що була розроблена та впроваджена як ідеології ЄС. Тому враховуючи наміри України інтегруватися до ЄС та виконати усі взяті на себе зобов'язання, саме їх досвід є найбільш актуальним. Оскільки при входженні України до ЄС на неї поширюватимуться й єдина концепція інформаційної політики державних органів влади.

Прозорість є ще одним важливим аспектом інформаційної політики в державних органах ЄС. Доступ до інформації є основоположним правом громадян ЄС, яке дає їм змогу вимагати від своїх урядів відповідальності. ЄС визнає цю важливість, і кілька директив та постанов сприяють прозорості.

Крім того, державні органи ЄС заохочують принцип відкритих державних даних. Надання громадськості даних у легкодоступних форматах підтримує

підзвітність уряду та дає громадянам можливість ефективніше взаємодіяти з урядом.

На високому рівні у ЄС знаходиться конфіденційність даних. Загальний регламент захисту даних (GDPR), запроваджений у 2018 році, є яскравим прикладом зусиль ЄС щодо захисту персональних даних фізичних осіб. Він встановлює правила обробки персональних даних, вимагаючи від державних органів гарантувати, що збір і обробка даних здійснюється законно, прозоро та безпечно. GDPR поширюється не лише на приватний сектор, а й на державні органи, що робить його потужним інструментом для захисту даних громадян [8].

Ефективна інформаційна політика також передбачає ефективне управління інформацією в органах державної влади. Оцифровка державних послуг і зростаючий обсяг генерованих даних вимагають від державних органів розробки стратегій управління інформацією. Європейська структура сумісності (EIF) надає вказівки для держав-членів ЄС щодо розробки сумісних і відкритих інформаційних систем. Мета полягає в тому, щоб забезпечити безперервний потік даних та інформації між державними органами, що забезпечить більш ефективне державне управління та надання послуг.

Крім того, програма цифрової Європи (DEP) і Інструмент Connecting Europe Facility (CEF) є ініціативами ЄС, які підтримують розвиток цифрових інфраструктур, включаючи безпечні платформи обміну даними та заходи кібербезпеки. Ці програми спрямовані на покращення управління та безпеки інформації в державних органах. Варто зазначити, що Україна підписала угоду щодо імплементації Інструменту Connecting Europe Facility й отримає до 2027 р. фінансування для реалізації викладених у ній засад, що сприятиме формуванню єдиної інформаційної системи обміну даними з ЄС [64].

Ключовим механізмом формування інформаційної політики органів державної влади у країнах ЄС є діджиталізація, що передбачає впровадження інформаційних технологій, розвиток електронного урядування, послуг тощо. На рис. 3.1 узагальнено програмні завдання та цілі європейської інформаційної політики.

Рис. 3.1. Програмні завдання та цілі інформаційної політики державних органів влади ЄС [10]

Механізм формування інформаційної політики органів державної влади ЄС полягає у широкому використанні останніх досягнень цифровізації й підвищенню рівня інформатизації. Як і у випадку з США, у вільний інформаційний простір не поступають лише документи з грифом «державна таємниця». Відповідно це сприяє відкритості державних органів влади до суспільства, можливості з боку громадян контролювати рішення урядів, брати участь в обговоренні суспільно важливих питань, голосувати за реалізацію окремих проєктів тощо. Також така інформаційна політика у ЄС передбачає й

автоматизований збір даних про всіх громадян, що дозволяє виявляти своєчасно різноманітні зловживання, корупційні складові, ухилення від сплати податків тощо. Інформаційна політика державних органів влади ЄС з однієї сторони є досить відкритою, але з іншою жорсткою в плані збору інформаційних даних про всіх громадян.

Такий підхід дозволяє здійснювати автоматизований обмін даними між різними структурами, зокрема податковою інспекцією та банківськими установами, поліцією та іншими державними структурами. Це сприяє дотриманню законодавства та рівності у країнах ЄС, а також виявляти різні шахрайські схеми, корупційні складові, особливо в громадян, які працюють в державних органах влади. Подібне наразі відбувається в Україні, що супроводжується розширенням функціональних можливостей електронного сервісу державних послуг «Дія», реалізації проекту «Держава у смартфоні» тощо. Однак Україна в даному питанні ще трохи поступається країнам ЄС у розвитку, зокрема в частині участі громадян в політичних питаннях країни. Велика кількість законодавчих ініціатив в інформаційних простір українців поступає уже після їх прийняття.

Діючі механізми формування інформаційної політики у ЄС полегшують доступ до життєво важливої інформації та сприяють участі громадян у процесі формування політики. Крім того, бібліотеки та навчальні заклади відіграють ключову роль у сприянні доступу до інформації в регіоні, гарантуючи, що навіть віддалені та недостатньо забезпечені громади мають можливість бути в курсі.

Окремо слід виділити інформаційну політику Великої Британії, яка донедавна також входила у ЄС. Тому механізми формування інформаційної політики державних органів влади Великої Британії є досить подібні до ЄС. Насамперед її основним принципом є забезпечення прозорості діяльності органів державної влади. Це включає надання доступу до документів і даних, які можуть бути перевірені громадськістю та ЗМІ. Уряд Великої Британії підтримує відкриті дані, роблячи різні набори даних доступними для загального користування. Це не тільки підвищує прозорість, але й стимулює інновації в різних секторах.

Органи державної влади заохочуються до переходу на цифрові послуги, щоб надавати інформацію ефективніше, простіше та рентабельніше [8].

Механізм формування інформаційної політики державних органів влади Японії кардинально відрізняється від розглянутих. Перш за все через високий рівень централізації та бюрократії. У Японії розроблена ціла мережа державних агенції, міністерств, які відповідають за формування інформаційної політики, а головне кожен з них виконує й контролюючу функцію. У Японії надзвичайно важливо, щоб кожен з державних органів влади дотримувався єдиної інформаційної політики.

Механізм формування інформаційної політики державних органів влади Японії в сучасних умовах також спрямований на активне використання досягнень діджиталізації. Уряд Японії активно співпрацює з місцевими ІТ-компаніями для розробки програмних рішень в частині інформаційної політики. Однак суттєвим обмеження в Японії є високий рівень бюрократизму та централізація, що перешкоджає відкритому діалогу державних органів з громадянами. Вивчивши передовий зарубіжний досвід застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади у табл. 3.1 узагальнено отримані результати.

Таблиця 3.1

Порівняння зарубіжного досвіду застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади

Країна	Особливості	Проблеми та недоліки
1	2	3
США	Пріоритет правам особи та свободі преси. Орієнтація на демократичність, прозорість та відкритість. Активне використання соціальних мереж для підтримки комунікації між державними органами влади та американським суспільством. Сприяння участі громадян в політичних питаннях. Максимальна автоматизація обміну даними та інформацією й спрощення процедури отримання державних послуг. Залучення громадян до політичного життя	Низький рівень відповідальності за поширення неправдивої інформації. Часта маніпуляція інформацією з метою політичної вигоди. Через високу відкритість часті випадки порушення конфіденційності даних. Слабкий рівень координації між окремими державними структурами

Продовження табл. 3.1

1	2	3
Китай	Жорстка регуляція ЗМІ та інтернету, заборона доступу громадян до окремих іноземних сайтів. Закритість великої кількості державної інформації від суспільства. Ігнорування можливостей соціальних мереж для комунікації.	Високий рівень централізації. Низький рівень залучення громадян до політичного життя. Поширення потрібних владі наративів.
ЄС	Сформована єдина інформаційна політика. Розроблена подальша стратегія розвитку інформаційної політики. Активний розвиток державних цифрових послуг. Створення єдиного інформаційного реєстру жителів, автоматизований обмін даними між різними державними органами. Швидке виявлення корупційних схем, винних у дезінформації, розкриття державних таємниць тощо. Активна участь громадськості у розподілі бюджету, реалізації окремих проєктів тощо.	Недостатня кібербезпека та захищеність даних. Ускладнений процес прийняття рішень щодо зміни інформаційної політики. Через мовне розмаїття зростає ймовірність перекручування інформації.
Велика Британія	Перехід на цифрові послуги. Надання громадськості права запитувати інформацію від органів державної влади. Уряд Великобританії працює над підвищенням прозорості та підзвітності за допомогою таких ініціатив, як публікація даних про державні витрати, закупівлі та результати роботи. Має сильні традиції свободи ЗМІ та вільної преси.	Обмежене залучення громадськості до розробки інформаційної політики. Бюрократична складність уряду. Комунікація між державними органами влади є ускладненою та непослідовною та призводить до зниження довіри до інформації. Відсутність єдиного стандарту до інформаційної політики в державних органах влади
Японія	Високий рівень контролю за дотриманням єдиної інформаційної політики. Створено велику кількість міністерств, відомств, відділів, які займаються узгодженням інформаційної політики. Активна співпраця уряду з ІТ-компаніями для розширення охоплення громадян мережею Інтернет та розробкою програмного забезпечення для комунікації громадян з державними органами влади	Високий рівень централізації та бюрократії. Ускладнена комунікація між державними органами влади та громадянами.

Джерело: складено автором на основі [8, 10, 64, 69-72]

Здійснивши узагальнення кращого зарубіжного досвіду можемо стверджувати, що основою формування інформаційної політики органів державної влади є її відкритість, прозорість та залучення громадян до участі в політичних питаннях. Основний механізм формування інформаційної політики органів державної влади передбачає глибоке впровадження та використання останніх досягнень діджиталізації, що дозволяє спростити взаємодію держави та суспільства. Різниця полягає у тому, що в кожній країні різний рівень інформатизації та взаємодії державних органів влади з громадським суспільством. Україна наразі наслідує досвід ЄС й активно працює над розвитком електронного урядування. Серед проблемних зон в Україні є низький рівень участі громадськості у політичних питаннях країни.

У кожній країні існують недоліки діючих механізмів формування інформаційної політики державних органів влади. Єдино правильного підходу та механізму до цього не існує, інформаційна політика державних органів влади повинна постійно перебувати у процесі розвитку та удосконалення. Наразі головним трендом для цього є діджиталізація та поліпшення за допомогою інформаційних технологій комунікації між державними органами влади та громадськістю.

Таким чином, на сьогодні не розроблено єдиного дієвого механізму формування інформаційної політики органів державної влади. У кожній країні світі постійно ведеться робота по розвитку інформаційної політики органів державної влади під впливом технологічних змін та умов. За результатами деталізованого вивчення кращого досвіду встановлено, що в даному питанні основним трендом є активне використання досягнень діджиталізації для надання максимального доступу громадян до актуальної інформації та комунікації з державними органами влади. Виключенням є авторитарні країни, такі як Китай, де панує високий рівень цензури та контролю. Наявний механізм формування інформаційної політики органів державної влади України є досить подібним до ЄС, що обумовлено у тому числі євроінтеграційними процесами та потребами у її відповідності європейським стандартам.

Україні важливо вивчати кращі ідеї з формування інформаційної політики державних органів влади та використовувати їх. Віддаючи пріоритет прозорості, підзвітності, залученню громадян і цифровим правам, Україна може покращити спосіб управління та поширення інформації, тим самим зміцнюючи довіру та впевненість серед своїх громадян. Перейняття успішного іноземного досвіду може сприяти створенню більш надійної та орієнтованої на громадян інформаційної політики державних органів влади України.

На основі вивчення кращого зарубіжного досвіду, а також виявлених актуальних проблем України далі доцільно розробити дієві рекомендації щодо розвитку інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

3.2. Рекомендації щодо розвитку інформаційної політики органів державної влади в умовах війни

Інформаційна політика виступає сполучною ланкою між державними органами влади та громадським суспільством. Надзвичайно важливим є забезпечення її належного стану, особливо в умовах війни, коли на людей постійно йдуть інформаційні атаки, поширюються фейки та наративи, дестабілізується ситуація тощо. Як показав проведений аналіз у попередніх підрозділах сучасна інформаційна політика органів державної влади не позбавлена недоліків, а тому існує необхідність у розробці конкретних рекомендацій щодо її розвитку та удосконалення в умовах війни.

Додамо, що у воєнний час розробка потужної інформаційної політики для органів державної влади стає необхідною для ефективного управління суспільним сприйняттям, підтримки національної безпеки та забезпечення стратегічної комунікації. Дійсно війна вимагає від державних органів України постійного вдосконалення інформаційної політики. Роблячи це, вони можуть ефективно протистояти дезінформації, забезпечувати національну безпеку, підтримувати суспільну довіру, керувати міжнародним сприйняттям і сприяти

гуманітарним зусиллям. Надійна та адаптивна інформаційна політика є важливою умовою для подолання складних викликів, які породжені війною.

На рис. 3.2 визначено передумови щодо потреби в удосконаленні інформаційної політики органів державної влади в умовах війни.

Рис. 3.2. Передумови щодо потреби в удосконаленні інформаційної політики органів державної влади в умовах війни

Джерело: складено автором на основі [59]

Одним з вагомих недоліків поточного стану є відсутність єдиної основи інформаційної політики державних органів влади, тобто розробленої та затвердженої довгострокової стратегії її формування та подальшого розвитку. Наразі інформаційна політика розпорошена між різними державними установами та не є узгодженою. Відсутність координації призводить до непослідовних повідомлень, що призводить до плутанини серед громадян і

втрати громадської довіри. Інформаційна політика державних органів влади, щоб залишатися ефективною, повинна під впливом зовнішніх змін, науково-технічного прогресу, поширення інформаційно-комунікаційних технологій постійно перебувати у процесі розвитку.

З цією метою доцільним є на найвищому рівні розробити та затвердити Стратегію формування інформаційної політики державних органів влади, якою визначатимуться план заходів з її формування, трансформації та подальшого розвитку. Метою її реалізації є модернізація інформаційної політики державних органів влади шляхом впровадження інноваційних підходів, інструментів та методів електронного урядування. Це включає електронну демократію та інші сучасні інформаційні та комп'ютерні технології для залучення громадян до формування інформаційного суспільства. Основна увага також приділяється розвитку IT-інфраструктури та телекомунікаційного середовища. Створення та розвиток інформаційної політики в Україні спрямовані на сприяння прозорості, підзвітності та демократії. У табл. 3.2 визначено основні пріоритети щодо формування інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

Таблиця 3.2

Пріоритети формування інформаційної політики державних органів влади в умовах війни

№	Пріоритети	Деталізація
1	2	3
1	Прозорість і точність	Для органів державної влади вкрай важливо віддавати пріоритет прозорості та точності у своїй комунікації. Своєчасне та правдиве інформування населення про поточний стан справ, військові дії та потенційні загрози сприяє формуванню довіри. Дезінформація може призвести до паніки та замішання, підриваючи національну єдність.
2	Уніфікована комунікаційна стратегія	Розробити та впровадити єдину комунікаційну стратегію в усіх державних установах. Послідовне повідомлення допомагає уникнути протиріч і гарантує, що громадяни отримують послідовну та надійну інформацію. Ця стратегія повинна поширюватися як на традиційні ЗМІ, так і на цифрові платформи, враховуючи широке використання соціальних мереж в Україні.
3	Тренінг з комунікацій у кризових ситуаціях	Забезпечити комплексну підготовку державних службовців, залучених до зв'язку під час війни. Це має включати методи кризової комунікації, зв'язки зі ЗМІ та відповідальне використання соціальних мереж. Добре підготовлені комунікатори краще підготовлені для того, щоб справлятися зі складними ситуаціями та ефективно передавати інформацію.

Продовження табл. 3.2

1	2	3
4	Заходи кібербезпеки	Посилити заходи кібербезпеки для захисту конфіденційної інформації від кіберзагроз. У воєнний час існує підвищений ризик кібератак, спрямованих на порушення каналів зв'язку та поширення дезінформації. Надійні протоколи кібербезпеки необхідні для захисту критичної інфраструктури та підтримки цілісності офіційних каналів зв'язку.
5	Взаємодія з громадськістю	Сприяти двосторонньому каналу зв'язку між владою та громадськістю. Використовувати збори мерії, онлайн-форуми та соціальні медіа, щоб вирішувати проблеми громадян і створювати платформу для запитань. Така взаємодія не тільки підвищує прозорість, але й допомагає оцінити настрої громадськості та відповідно скоригувати політику
6	Міжнародна співпраця	Співпраця з міжнародними партнерами для протидії кампаніям дезінформації та виступи єдиним фронтом на глобальній арені. Обмін перевіреною інформацією з країнами-союзниками та колективна протидія неправдивим наративам дозволять пом'якшити вплив пропаганди та забезпечити більш точне відображення ситуації. Розвиток співпраці з міжнародними партнерами для обміну інформацією, розвідувальними даними та передовим досвідом підвищує точність інформації та посилює глобальну реакцію на спільні виклики.
7	Моніторинг і аналіз в реальному часі	Впровадження вдосконалених інструментів моніторингу та аналізу, щоб відстежувати інформаційні тенденції, визначати потенційні загрози та оцінювати настрої громадськості. Використовувати аналітику даних і ресурси розвідки, щоб передбачати кампанії дезінформації та швидко протидіяти їм. Моніторинг у реальному часі гарантує, що органи влади можуть оперативно реагувати на виклики, що виникають

Реалізуючи ці визначені пріоритети, органи державної влади можуть посилити свою інформаційну політику в умовах війни, дозволяючи їм долати складні виклики, зберігаючи суспільну довіру та національну безпеку. При цьому важливо забезпечити адаптивність інформаційної політики, яка може розвиватися на основі мінливої динаміки війни. Регулярно переглядати та оновлювати комунікаційні стратегії для вирішення нових проблем і використання нових технологій. Динамічний підхід гарантує, що інформаційна політика залишається ефективною попри будь-які виклики та кризи.

Для посилення інформаційної політики органів державної влади України в умовах війни з Росією слід розглянути декілька стратегічних рекомендацій. По-перше, сприяння прозорості та відкритим комунікаційним каналам має

першочергове значення. Уряд має надавати пріоритет своєчасному та точному поширенню інформації як для внутрішньої, так і для міжнародної аудиторії. Цього можна досягти за допомогою регулярних прес-брифінгів, оновлень на офіційних веб-сайтах і взаємодії з платформами соціальних мереж для охоплення ширшої аудиторії.

По-друге, інвестиції в програми медіаграмотності мають вирішальне значення для надання можливості громадськості критично оцінювати джерела інформації та виявляти дезінформацію. Пропагуючи медіаграмотність у школах і громадах, уряд може допомогти громадянам зорієнтуватися в складнощях інформаційного ландшафту та відрізнити надійні джерела від пропаганди. Це сприятиме побудові більш поінформованого та стійкого суспільства, здатного протистояти впливу кампаній з дезінформації.

Крім того, налагодження співпраці з міжнародними медіа-організаціями та агентствами з перевірки фактів може підвищити довіру до української влади. Взаємодія з незалежними організаціями для перевірки та перехресних посилань на інформацію зміцнить позицію уряду в представленні точних наративів. Крім того, розвиток партнерства з іноземними урядами та організаціями, які підтримують свободу преси, може надати Україні додаткові ресурси та досвід у протидії дезінформації.

Комплексна інформаційна політика має надавати пріоритет прозорості, медіаграмотності, міжнародній співпраці, кібербезпеці та культурній дипломатії для ефективного вирішення проблем, пов'язаних з дезінформацією в контексті конфлікту з Росією. Добре продумана інформаційна політика під час війни є багатограним підходом, який вимагає прозорості, координації та адаптивності. Впроваджуючи ці рекомендації, органи державної влади можуть ефективніше справлятися з викликами війни та підтримувати суспільну довіру та впевненість.

Також важливою проблемою в Україні є існування великої кількості чинних нормативно-правових актів, які регулюють окремі аспекти інформаційної політики і доволі часто суперечать один одному. З метою вирішення даної проблеми доцільним є створення та введення у дію

Інформаційного кодексу України, який визначатиметься як головний законодавчий документ у даній сфері.

Дискусії та документація щодо його впровадження в Україні тривають понад два десятиліття. Однак реалізацію цієї ініціативи влада постійно зволікає. Отже, існує значна неузгодженість у вирішенні питань регулювання інформаційних відносин, захисту персональних даних та протидії поширенню дезінформації. Вкрай необхідно створити робочу групу, яка має розробити Інформаційний кодекс України протягом наступних 2-3 років, узгоджуючи його із середніми термінами розробки кодексу, і чітко включивши це завдання до національної стратегії.

Досить цікавим є підхід запропонований Ю.С. Максименко [24]. Вона пропонує власне розуміння Інформаційного кодексу України, який складається з преамбули, розділів і заключних положень.

Початковий розділ під назвою «Основні положення» присвячений розкриттю основних понять інформаційної діяльності, інформаційних відносин та суміжних термінів.

У наступному розділі під назвою «Основи інформаційного законодавства» акцент робиться на впорядкуванні законодавства в інформаційній сфері, визначенні завдань регулювання та окресленні принципів регулювання відносин у сфері інформатизації.

У третьому розділі, присвяченому «Об'єктам інформаційних відносин», досліджується відмінність і різноманітність суб'єктів, що беруть участь в інформаційних відносинах, охоплюючи різні підрозділи.

У четвертому розділі під назвою «Суб'єкти інформаційних відносин та їх права та обов'язки» ставиться за мету розмежувати права та обов'язки фізичних осіб у контексті інформаційних правовідносин. Це, зокрема, конкретизація повноважень органів державної влади та місцевого самоврядування, а також гарантії забезпечення реалізації прав громадян на інформацію.

У п'ятому розділі, присвяченому темі «Міжнародне співробітництво в інформаційній сфері», розглядаються міжнародно-правові принципи, якими

керується співпраця України з іншими державами та міжнародними організаціями у сфері інформації.

У шостому розділі «Відповідальність за порушення законодавства України про інформацію» визначено заходи, які можуть бути застосовані до фізичних та юридичних осіб у разі порушення законодавства про інформацію.

Розділи сьомий-шістнадцятий охоплюють різні аспекти правового регулювання, зокрема бібліотечну діяльність, архівну діяльність, рекламу, телемедицину, електронну торгівлю, дистанційне навчання, кінематографію, інтелектуальну власність, інформаційну безпеку як важливу складову національної безпеки України.

Заключний розділ під назвою «Прикінцеві положення» є підсумковим сегментом, у якому підсумовуються ключові елементи або загальні принципи правової бази, викладеної в документі.

Інформаційний кодекс України має на меті чітко окреслити коло суб'єктів інформаційної взаємодії з урахуванням їх прав та інтересів. Він прагне встановити послідовні підходи та принципи для регулювання відносин в інформаційній сфері. Крім того, кодекс роз'яснює різні терміни в інформаційному полі, з особливим акцентом на терміни, пов'язані з інформаційною війною. Його головна мета – упорядкування та впорядкування законодавчої бази України у сфері інформації. Розробка цього кодексу є надзвичайно важливою, особливо у контексті запобігання інформаційним атакам і кампаніям з дезінформації, які становлять потенційну загрозу безпеці країни в умовах війни.

Також в умовах війни активно політики, представники державних органів влади використовують месенджери на кшталт Telegram для комунікації з громадським суспільством. Однак, як зазначалося у роботі вище, його широке використання носить певні ризики та загрози. З цього випливає необхідність у розробці власного українського месенджера з акцентом на конфіденційності та безпеку, що в умовах війни є критично важливим та актуальним.

Узагальнюючи вище перелічене на рис. 3.3 систематизовано основні пропозиції щодо формування та розвитку інформаційної політики державних органів влади в умовах війни.

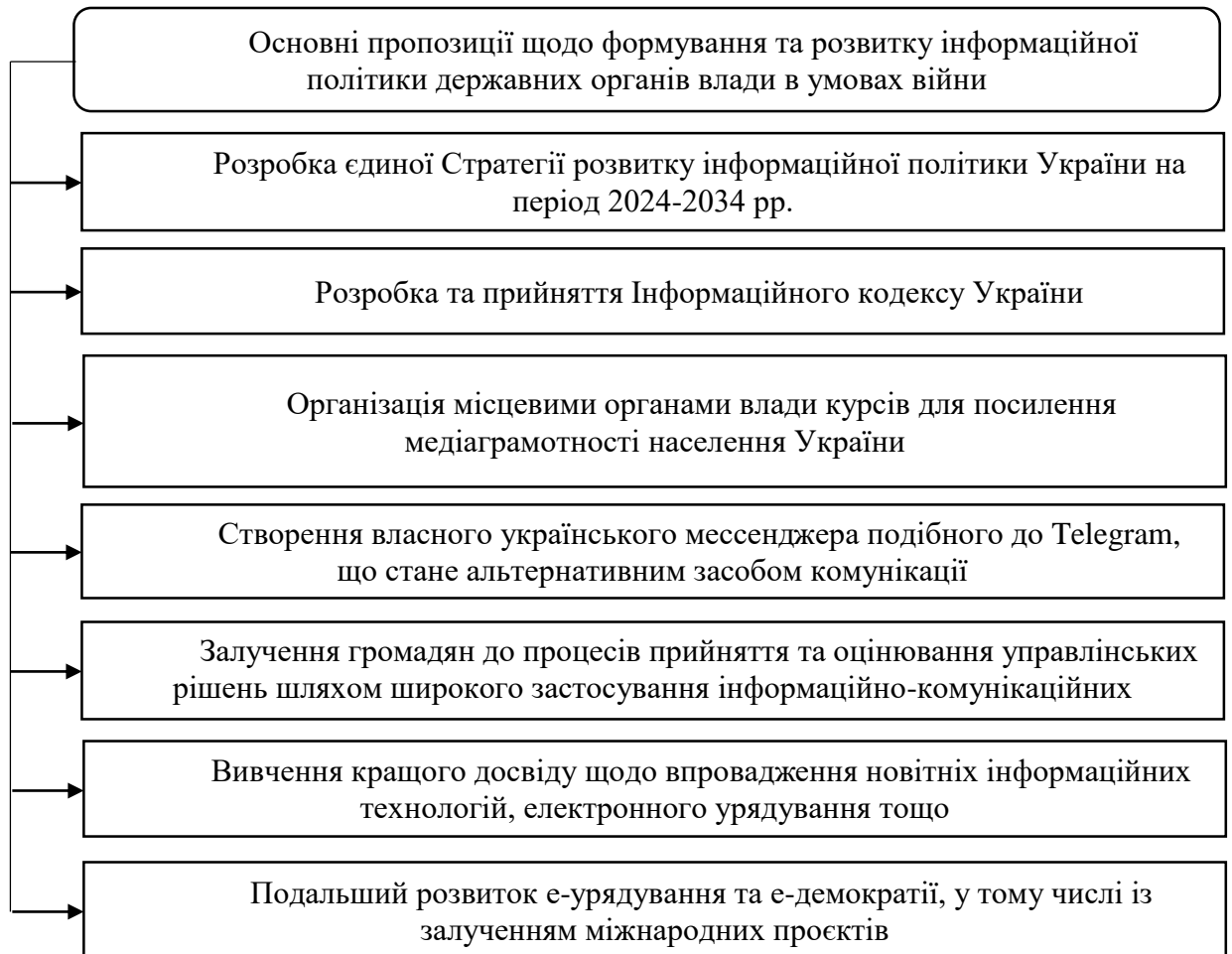

Рис. 3.3. Основні пропозиції щодо формування та розвитку інформаційної політики державних органів влади в умовах війни

Вважаємо, що саме перелічені заходи є найбільш важливими з погляду формування та розвитку інформаційної політики державних органів влади в умовах війни. Надзвичайно важливо, щоб вона перебувала в постійному удосконаленні та розвитку, зокрема під впливом науково-технічного прогресу.

Таким чином, інформаційна політика державних органів влади в умовах війни вимагає удосконалення. З цією метою на основі проведеного власного дослідження та аналізу запропоновано впровадження таких рекомендацій як:

розробка єдиної Стратегії розвитку інформаційної політики України на період 2024-2034 рр.; розробка та прийняття Інформаційного кодексу України; організація місцевими органами влади курсів для посилення медіаграмотності населення України; створення власного українського месенджера подібного до Telegram, що стане альтернативним засобом комунікації; залучення громадян до процесів прийняття та оцінювання управлінських рішень шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій; вивчення кращого досвіду щодо впровадження новітніх інформаційних технологій, електронного урядування тощо; подальший розвиток е-урядування та е-демократії, у тому числі із залученням міжнародних проєктів. Саме перелічені заходи повинні стати основою для формування інформаційної політики державних органів влади, яка відповідатиме найвищим європейським стандартам й наблизитиме Україну до перемоги у війні.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження сформовано ряд положень, які мають теоретичний та практичний характер щодо удосконалення механізмів формування інформаційної політики державних органів влади в умовах війни. Це дозволило зробити наступні висновки.

1. Визначено сутність та значення інформаційної політики в умовах війни. Інформаційна політика є важливим атрибутом національної політичної системи й безпеки країни. Формування інформаційної політики належить до прерогативи вищого керівництва країни. Вона охоплює питання свободи вираження поглядів, захисту національної безпеки, регулювання ЗМІ та дипломатичного зв'язку. Добре розроблена інформаційна політика може сприяти розвитку демократії, захищати національні інтереси та формувати імідж нації на світовій арені, роблячи її важливою складовою сучасного управління. Особливого значення інформаційна політика набуває в умовах війни та виступає одним з головних інструментів впливу. Правильно побудована інформаційна політика в умовах війни здатна об'єднати союзників, згуртувати суспільство, протидіяти дезінформації та ворожнечі, донести правдиву інформацію в світ тощо. За сучасних умов інформація виступає одним з інструментів війни через породження на її основі пропагандистських наративів, розпалювання ворожнечі між народами, обману та маніпуляцій, залякування тощо. В умовах війни інформаційна політика держави повинна бути спрямована на забезпечення ефективного управління потоками інформації з метою забезпечення національної безпеки.

2. Розглянуто нормативно-правову базу формування інформаційної політики органів державної влади в умовах війни. в Україні за інституційне забезпечення формування інформаційної політики представлене органами спеціальної та загальної компетенції. В Україні створено Міністерство культури та інформаційної політики, одним з пріоритетних завдань його є сприяння формуванню й розвитку інформаційної політики країни. Нормативно-правова

база, яка регламентує формування інформаційної політики є розгалуженою та включає низку законів, положень, указів, розпоряджень та інших нормативно-правових актів. Війна в Україні вимагала зміни підходів до формування інформаційної політики, акцент зміщувався на забезпечення інформаційної безпеки. Порядок формування інформаційної політики в умовах війни регламентується: Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», Постановою № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану», Указом Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану», наказом Головнокомандувача ЗСУ «Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» та Законом України «Про медіа».

3. Надано характеристику інформаційної політики органів державної влади в умовах війни. В умовах війни інформаційна політика державних органів влади України зазнала трансформаційних процесів. У першу чергу всі зміни спрямовані на забезпечення інформаційної безпеки України та пришвидшення перемоги. У рамках цього виявлено декілька характерних особливостей інформаційної політики державних органів влади в умовах війни, до яких відноситься: контроль та цензура, активне використання соціальних мереж, запуск єдиного телемарафону, щоденні звернення до громадськості з боку посадових осіб, суттєве обмеження на висвітлення окремої інформації, пріоритет захисту інтересів держави. Слід додати, що в умовах війни рішенням головнокомандувача ЗСУ визначено перелік інформації, яка заборонена до оприлюднення. Трендом інформаційної політики державних органів влади в умовах війни стало використання високо посадовцями соціальних мереж для комунікації з громадськістю.

4. Виявлено актуальні проблеми сучасної інформаційної політики органів державної влади в умовах війни. Ефективна інформаційна політика державних органів влади дозволила на ряду з військовою та економічною політикою вистояти у першу місяці війни, заручитися підтримкою міжнародної спільноти, спростувати російські фейки й маніпуляції. Однак з часом вона втратила свою гнучкість та, як показали результати проведеного аналізу, втратила свою колишню ефективність. Виявлено велику кількість актуальних її проблем, до яких відноситься: недосконала нормативно-правова база, яка включає велику кількість розрізнених нормативно-правових актів, монополізація телебачення, закриття окремих проукраїнських телеканалів, низький рівень гнучкості інформаційної політики державних органів влади в умовах війни, зниження ефективності поточної інформаційної політики та зростання недовіри населення до державних органів влади, високий рівень поширення новинних фейків, недостовірних даних, маніпулятивних відомостей з боку українських чиновників, погіршення міжнародної позиції України в медіапросторі, відсутність власного українського соціального месенджера, який гарантував би безпеку комунікації, складна структура органів відповідальних за інформаційну політику державних органів влади, закриття публічних даних, які не відносяться до державних таємниць, але підвищують корупційні ризики.

5. Проаналізовано зарубіжний досвід застосування дієвих механізмів формування інформаційної політики органів державної влади. На сьогодні не розроблено єдиного дієвого механізму формування інформаційної політики органів державної влади. У кожній країні світі постійно ведеться робота по розвитку інформаційної політики органів державної влади під впливом технологічних змін та умов. За результатами деталізованого вивчення кращого досвіду встановлено, що в даному питанні основним трендом є активне використання досягнень діджиталізації для надання максимального доступу громадян до актуальної інформації та комунікації з державними органами влади. Виключенням є авторитарні країни, такі як Китай, де панує високий рівень цензури та контролю. Наявний механізм формування інформаційної політики

органів державної влади України є досить подібним до ЄС, що обумовлено у тому числі євроінтеграційними процесами та потребами у її відповідності європейським стандартам.

6. Розроблено рекомендації щодо розвитку інформаційної політики органів державної влади в умовах війни. Інформаційна політика державних органів влади в умовах війни вимагає удосконалення. З цією метою на основі проведеного власного дослідження та аналізу запропоновано впровадження таких рекомендацій як: розробка єдиної Стратегії розвитку інформаційної політики України на період 2024-2034 рр.; розробка та прийняття Інформаційного кодексу України; організація місцевими органами влади курсів для посилення медіаграмотності населення України; створення власного українського месенджера подібного до Telegram, що стане альтернативним засобом комунікації; залучення громадян до процесів прийняття та оцінювання управлінських рішень шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій; вивчення кращого досвіду щодо впровадження новітніх інформаційних технологій, електронного урядування тощо; подальший розвиток е-урядування та е-демократії, у тому числі із залученням міжнародних проєктів. Саме перелічені заходи повинні стати основою для формування інформаційної політики державних органів влади, яка відповідатиме найвищим європейським стандартам й наблизатиме Україну до перемоги у війні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко Ю. Інформаційна війна – зброя масового знищення. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/> (дата звернення: 05.11.2023)
2. Бабіна В.О., Кудлай І.В. Інформаційна політика та її роль у вирішенні міждержавних конфліктів. *Політикус: наук. журнал*. 2022. № 6. С. 53-58.
3. Бартош Н.В. Актуальні питання удосконалення реалізації державної інформаційної політики України в умовах гібридної війни. *Публічне урядування*. 2022. № 3 (28). С. 17-24.
4. Божкова В.В., Білан А. О. Сутність державної інформаційної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 106-110.
5. Войтко О. В. Реалізація державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки в умовах конфлікту з Російською Федерацією. *Міжнародний журнал «Грааль науки»*. 2021. №1. С. 164-166.
6. Глушко А.Д., Пантась В.В, Бабенко С.Р. Інституційно-правове забезпечення інформаційної політики України. «EURASIAN SCIENTIFIC DISCUSSIONS»: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, 13 лютого 2022 р., Барселона, Іспанія. С. 511-514.
7. Глушко А.Д., Пантась В.В., Бабенко С.Р. Інформаційна політика в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10038> (дата звернення: 05.11.2023)
8. Голованова Н. В. Інформаційна політика України як європейської держави в умовах сучасних загроз. *Публічне урядування*. 2019. № 3(18). С. 144-158.
9. Голованова Н.В. Інформаційна політика України в умовах війни (архетипний підхід). *Наукові перспективи*. 2022. № 6 (24). С. 57-70.

10. Голованова Н.В. Медіапростір в умовах формування та реалізації державної інформаційної політики. Автреферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук державного управління 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Івано-Франківськ, 2021. 22 с.

11. Гудзь О. Є., Маковій В.В. Концептуальні основи формування інформаційної політики підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23(1). С. 65-69.

12. Державний комітет телебачення і радіомовлення. URL: <https://comin.gov.ua/> (дата звернення: 30.10.2023)

13. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.22 р. № 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022п#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

14. Доктрина інформаційної безпеки України. Сайт Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> (дата звернення: 12.11.2023)

15. Дорогих С.О., Щодо питань інформаційної безпеки як напряму інформаційної політики України в умовах війни. *Журнал "Інформація і право"*. 2022. №2. С. 133-137.

16. Жаровська І., Ортинська Н. Інформаційна війна як сучасне глобалізаційне явище. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2020. Т. 7. №2. С. 56-61.

17. Залевська І.І., Удренас Г.І. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 20-26.

18. Інформаційно-психологічна війна: Україна її точно не програє. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3494447-informacijnopsihologicna-vijna-ukraina-ii-tosno-ne-prograe.html> (дата звернення: 05.11.2023)

19. IT-імідж України у світі. URL: https://brandukraine.org.ua/documents/101/Ukraines_IT_perceptions_report_web_29_09_2023.pdf (дата звернення: 10.11.2023)
20. Козьмініх А.В. Складники механізму реалізації інформаційної політики України. *Науковий журнал «Політикус»*. 2020. Вип. 2. С. 52-58.
21. Комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики підтримав законопроект про особливості повноважень Національної ради на період воєнного стану. Сайт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. URL: <https://www.nrada.gov.ua/komitet-z-pytan-gumanitarnoyi-ta-informatsijnoyi-polityky-pidtrymav-zakonoprojekt-pro-osoblyvosti-povnovazhen-natsionalnoyi-rady-na-period-voennogo-stanu/> (дата звернення: 30.10.2023)
22. Конституція України від 28. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)
23. Кулеба Д. Війна за реальність. Як перемагати у світі фейків, правд і спільнот. Київ: #Книголав, 2019. 384 с.
24. Максименко Ю.Є. Щодо структури інформаційного кодексу України. Глобальна організація союзницького лідерства.–Текст. дані.–[Б. м., б. р.].–Режим доступу: <http://goal-int.org/shhodo-strukturi-informacijnogo-kodeksuukraini/> (дата звернення: 12.11.2023)
25. Мельниченко А.А., Варжанський І.В. Окремі аспекти державної інформації політики в умовах воєнного стану. *Таврійський науковий вісник*. 2022. № 6. С. 3-16.
26. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mcip.gov.ua/> (дата звернення: 30.10.2023)
27. Мотлях О. Сучасна державна інформаційна політика України у сфері масмедіа. *Український інформаційний простір*. 2022. № 2(10). С. 156-170.
28. Нокаут телебаченню: як соціальні мережі утримують першість в постачанні новин українцям. URL: https://opora.ua/polit_ad/nokaut-telebachennyu-yak-social-ni-merezhi-utrimuyut-pershist-v-postachanni-novin-ukrayincyam-24852 (дата звернення: 30.10.2023)

29. Орловська Ю.В., Кахович О.О., Квактун О.О. Державне управління розвитком інформаційного суспільства в Україні. *Економічний простір*. 2019. № 147. С. 103-114.
30. Основні засади державної інформаційної політики. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF5LF00V?an=13> (дата звернення: 30.10.2023)
31. Панасюк В.М. Інформатизація та цифровізація: тенденції та напрями розвитку в Україні. *Інтелект XXI*. 2020. №1. С.160-165
32. Політична система України в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/politychna-systema-ukrayiny-v-umovakh-viynu> (дата звернення: 05.11.2023)
33. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 3793-ХІІ від 23.12.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 30.10.2023)
34. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України № 33/95-ВР від 27.01.95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)
35. Про боротьбу з тероризмом: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 30.10.2023)
36. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397/>. (дата звернення: 30.10.2023)
37. Про державну таємницю: Закон України № 3856-ХІІ від 21.01.94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 30.10.2023)
38. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України № 2783-ХІІ від 16.11.92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-> (дата звернення: 30.10.2023)
39. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України № 81/94-ВР від 05.07.94. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

40. Про захист персональних даних: Закон України № 4452-VI від 23.02.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

41. Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні: Указ Президента України від 30 вересня 2010 року № 926/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926/2010#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

42. Про зв'язок: Закон України № 1280-IV від 18.11.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.10.2023)

43. Про інформаційні агентства: Закон України № 762-IV від 15.05.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

44. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

45. Про Концепцію національної інформаційної політики: Проект закону 2526 від 13.12.2002. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=13798 (дата звернення: 30.10.2023)

46. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України № 3421-IV від 09.02.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

47. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text/>. (дата звернення: 30.10.2023)

48. Про мови: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

49. Про науково-технічну інформацію: Закон України № 3323-XII від 25.06.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

50. Про національний архівний фонд і архівні установи: Закон України № 3815-XII від 24.12.93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

51. Про Національну програму інформатизації: Закон України № 2684-III від 13.09.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

52. Про організацію взаємодії між ЗСУ, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану: Наказ Головнокомандувача ЗСУ. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (дата звернення: 30.10.2023)

53. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

54. Про схвалення концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.17 р. № 649 // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/649-2017-p> (дата звернення: 30.10.2023)

55. Про телебачення і радіомовлення: Закон України № 3760-XII від 21.12.93. URL: (дата звернення: 30.10.2023)

56. Про телекомунікації: Закон України № 1876-IV від 24.06.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15#Text> (дата звернення: 30.10.2023)

57. Пунда О.О., Добрянська О.Д., Новицька Н.Б. Принципи інформаційної політики в умовах війни та їх нормативно-правове закріплення. *Екологічне право*. 2022. №1-2. С. 60-65.

58. Росіяни намагалися видати обстріляний житловий будинок в Одесі за «військовий об'єкт» – Центр стратегічних комунікацій. URL: <https://>

nv.ua/ukr/odesa/rosiyani-namagalis-vidatiobstrilyaniy-zhitloviy-budinok-v-odesi-zaviyskoviyob-yekt-50236728.html. (дата звернення: 05.11.2023)

59. Смотрич Д., Браїлко Л. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Вип. 77. С. 121-127.

60. Солодка О.М. Інформаційний простір держави як сфера реалізації інформаційного суверенітету. *Інформація і право*. 2020. № 4 (35). С. 39-46.

61. Стратегія інтеграції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення: 30.10.2023)

62. Терещенко В.В. Особливості державної інформаційної політики в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 391-395.

63. Українці читають новини в Telegram майже удвічі більше, ніж дивляться ТБ. URL: <https://gwaramedia.com/ukrainczi-chitayut-novini-v-telegram-majzhe-udvichi-bilshe-nizh-divlyatsya-tb/> (дата звернення: 05.11.2023)

64. Фролова О., Чекмарьова В. Інтеграція України до європейського інформаційного простору. *Суспільні комунікації та мовні універсалії*. 2022. № 2. С. 66-77.

65. Цифровий порядок денний для Європи (Digital agenda for Europe). URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/> (дата звернення: 30.10.2023)

66. Шинкар Т. Здійснення обмеження права на інформацію в інтересах національної безпеки шляхом формування та реалізації державної інформаційної політики: правові та організаційні основи. *Чесць і закон*. 2023. № 3. С. 73-79.

67. Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану: Рішення Ради національної безпеки і оборони від 19.03.22 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n00045_25-22#Text (дата звернення: 30.10.2023)

68. Як телемарафон "Єдині новини" загрожує свободі слова і медіабізнесу. URL: <https://texty.org.ua/fragments/108609/chomu-telemarafon-yedyni-novyny-zahrozhuye-svobodi-slova-i-mediabiznesu/> (дата звернення: 05.11.2023)

69. Bay M. The Framing Wars. The New York Times. URL: http://www.nytimes.com/2005/07/17/magazine/the-framing-wars.html?_r=2 (дата звернення: 12.11.2023)
70. Braman S. Change of State: Information, Policy, and Power. URL: <https://direct.mit.edu/books/oa-monograph/5135/Change-of-StateInformation-Policy-and-Power> (дата звернення: 12.11.2023)
71. Maglona V.V., Hbur Z.V., Koshova S.P., Yeremenko S.A. Formation of electronic government in Ukraine problems and prospects of development. Monograph. Warsaw: RS Global Sp. z O.O., 2021. 60 p.
72. Philpott D. Sovereignty. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved from. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/sovereignty/> (дата звернення: 12.11.2023)